

Prevence sociálně patologických jevů žáků ZŠ

Alena Šedá

2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Alena ŠEDÁ**
Osobní číslo: **H108297**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Prevence sociálně patologických jevů žáků na ZŠ**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na vliv vnějšího a vnitřního prostředí na sociálně patologické jevy u dětí,
- na spolupráci rodiny se školou,
- na činitele působící v prevenci na základních školách,
- na právní vědomí žáků v oblasti šikany, různých závislostí a obrany proti agresivitě spolužáků.

Součástí práce bude sociologický výzkum (event. drobný sociologický výzkum) zaměřený na zjištění vědomostí žáků o možnostech prevence sociálně patologických jevů a její důležitosti v současné sociální skupině.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Fischer, S., Škoda, J., Sociální patologie. Analýza příčin a možností ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha: Grada, 2009.

Koukolík, F., Dřtilová, J. Vzpouza deprivantů. Nestvůry, nástroje, obrana. Praha: Galén, 2008.

Martínek, Z., Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada, 2009.

Matějček, Z., Děti, rodina a stres. Praha: Galén, 1994.

Mühlpachr, P., Vavřík, M., Sociální patologie. Brno: Institutu mezioborových studií Brno, 2010.

Nešpor, K., Csémy, L. Léčba a prevence závislostí. Příručka pro praxi. Praha: Psychiatrické centrum Praha, 1996.

Výrost, J., Slaměnik, I., Sociální psychologie. Praha: Grada, 2009.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Ludmila Fejová

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloš Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

HEVA VEJŠT'

.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 15. 4. 2013

.....
Podpis

1) Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být nět nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracovníte vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odjírá-li autor takového díla užití svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 záněmí nedosáhlo.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo udit či poskytnout jiněm licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jin dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá tematikou prevence sociálně patologických jevů se zaměřením na děti a mládež. Charakterizuje sociálně patologické jevy a možnosti jejich prevence. Cílem práce bylo analyzovat dosavadní prevenci na vybrané základní škole. V závěru práce je vypracován přehled institucí, zabývajících se prevencí na území města Brna.

Klíčová slova: sociálně patologické jevy, deviantní jednání, společnost, závislost, šikana, alkohol, rodina, škola, spolupráce, volnočasové aktivity, prevence

ABSTRACT

The Bachelor Thesis deals with prevention of the social-pathological phenomena focused on children and youth. It summarizes social-pathological phenomena, describes of the possibilities of the prevention. The aim of my work is to analyze existing prevention at a chosen primary school. At the end of the thesis is the list of institutions dealing with the primary prevention in Brno.

Keywords: Socio-pathological phenomena, deviant proceeding, society, dependence, bullying, alcohol, family, school, collaboration, leisure activity, prevention

Děkuji paní Mgr. Ludmile Fejové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpravování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat svým dětem za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytly při zpravování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Alena Šedá

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY.....	10
1.1 NÁVYKOVÉ PORUCHY.....	10
1.2 NÁVYKOVÉ LÁTKY.....	11
1.3 ALKOHOL.....	12
1.4 ŠIKANA.....	17
1.5 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	19
2 RODINA A VÝCHOVA DĚTÍ.....	20
2.1 RODINA A ŠKOLA.....	22
2.2 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY.....	22
2.3 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	24
3 PREVENCE.....	25
3.1 ŠKOLNÍ PORADENSKÉ PRACOVÍŠTĚ – INSTITUCE PŮSOBÍCÍ V PREVENCI.....	27
3.2 PODSTATA PREVENCE.....	29
3.3 MODRÁ LINKA.....	30
3.4 PODANÉ RUCE.....	32
3.5 SPONDEA.....	34
3.6 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	36
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	38
4 VÝZKUMNÁ METODA.....	39
4.1 STANOVENÍ CÍLE.....	39
4.2 METODIKA.....	39
4.2.1 Stanovení hypotéz.....	40
5 VLASTNÍ VÝZKUM.....	41
5.1 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ.....	57
ZÁVĚR.....	59
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	62
SEZNAM PŘÍLOH.....	64

ÚVOD

Téma bakalářské práce jsem si vybrala „Prevence sociálně patologických jevů žáků ZŠ“. Ve své bakalářské práci se věnuji problematice sociálně patologických jevů a především jejich prevenci. Zaměřím se na prevenci sociálně patologických jevů, která je vedena na základních školách v současné době.

Cílem mé práce bude podat informace o preventivní péči v oblasti patologických jevů žáků na základních školách, apelovat na jejich důležitost především v působení přímém osobním kontaktu činitelů působících v oblasti prevence na žáky druhého stupně.

Budu se věnovat metodickým pokynům sociálně patologických jevů a práci určených pedagogů na základní škole v Brně-Líšni, jejich systémovou a koordinovanou přípravou preventivních programů a aktivit.

V části teoretické nejdříve vysvětlím, které jevy jsou v naší společnosti chápány jako sociálně patologické, zejména jevy páchané na školácích, jakým chováním se vychylují od společenské normy žáci druhého stupně základní školy.

Dále se budu zabývat ve své práci důležitostmi rodinného prostředí při výchově dětí, zejména osvětlím jak je žádoucí spolupráce rodičů se školou a také jak je důležité děti učit nakládat s volným časem, případně využívat volnočasové aktivity, které nabízí škola nebo městská část.

V bakalářské práci zmíním činitele působící prevenci na základní škole, její vliv na žáky, jakým způsobem je prevence prováděna a především jakou má efektivitu v rámci páchaní trestné činnosti mladistvých.

Praktická část práce bude formou empirického výzkumu, který bude obsahovat dotazník, předložen žákům druhého stupně základní školy. Budu zkoumat, jak dalece se žáci orientují v právních vědomostech problematiky sociálně patologických jevů. Zda rozlišují, kdy jsou právně zodpovědní, za jaké činy, proti kterému chování vrstevníků jsou chráněni zákonem a společností. Budu zkoumat, jakou mají zkušenost s návykovými látkami, s patologickým chováním ve svém prostředí a zda jsou dostatečně informováni v oblasti prevence sociálně patologických jevů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

V současné době se setkáváme s pojmy „sociální patologie“ a „sociální deviace“, které je nutné od sebe odlišovat.

„Sociální patologie (z lat. pathos – utrpení, choroba) lze označit jako nezdravé, abnormální a obecně nežádoucí společenské jevy.“¹

Fischer, Škoda (2009) dále uvádí, že do sociologie pojem sociální patologie poprvé uvedl Herbert Spencer, který hledal souvislosti mezi sociální a biologickou patologií (chorobou). Pokud ale chceme hovořit o sociální patologii jako o vědě, tak tu považoval a uváděl ji jako vědu o chorobných a nepříznivých skutečnostech, chováních a činech, které se odchyľují od daných a stanovených norem, Émil Durkheim.

Sociálně patologické jevy, jak popisují Fischer, Škoda (2009), se jeví pro společnost vždy negativně s ohrožujícím chováním jedince či více lidí vůči společnosti. Hovoříme-li o sociální deviaci, pak se jedná o chování, které nemusí být vždy patologické.

Urban (2008) uvádí, že pokud si všimneme, každá odchylka od normálu, je chápána jako deviace. Měli bychom tak rozlišovat deviaci pozitivní a deviaci negativní. Takto nemůžeme rozlišovat sociální patologické jevy, protože ty jsou vždy a pouze negativní. Abychom si to dokázali představit, uvádí autor normu pro sociální postavení ve společnosti v oblasti životní úrovně ve srovnání výše výdělku, kdy norma je průměrný příjem, může být chápána deviací chudoba, stejně tak jako miliardářství. V oblasti pracovního výkonu, kdy norma je běžná pracovní doba, můžeme uvést deviaci vyhýbání se práci stejně tak jako workoholismus.

„Sociální deviace (z lat. deviatio – odchylka, úchylka) se dá vysvětlit jako narušení sociální normy, odchylka od sociální struktury, nebo funkce.“²

1.1 Návykové poruchy

Návykové a impulzivní poruchy, jak popisují Fischer, Škoda (2009) znamenají poruchu schopnosti jedinců vzdorovat vlastním impulzivním činům a chováním, které je samotné a jejich okolí poškozují. Tyto poruchy pak způsobují většinou až vyhrocení v kriminální jednání a nad vzdorováním impulzivních činů nemají jedinci ani žádnou kontrolu a hlavně je ve většině případů ani neplánují, jednají iracionálně a v podstatě proti svým zájmům.

¹ Fischer, S., Škoda, J. Sociální patologie. Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha: Grada, 2009. 1 vyd. Str. ... ISBN 9788024727813

² Fischer, S., Škoda, J. Sociální patologie. Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha: Grada, 2009. 1 vyd. Str. ... ISBN 9788024727813

„Zatímco impuls je stav napětí, často narůstajícího, který se může, ale nemusí projevit nějakým konkrétním činem či jednáním, nutkání je stav napětí, který je vždy spojen s určitým činem nebo akcí. Oba stavy mohou vyústit do závislostního chování.“³

1.2 Návykové látky

Návykové látky neboli alkohol a drogy, i jiné návykové látky jsou nebezpečné obzvláště u dětí.

„Ve studiích o vztahu rodiny a abúzu drog u dětí a mladistvých je věnována pozornost hledisku demografickému, sociálnímu postavení rodiny, povahovým vlastnostem rodičů, funkci rodiny jako celku, úrovni a druhu výchovných přístupů rodičů, vztahu a přístupu k dítěti a adolescentovi a opačně. Patogenní faktory vytvářející se v rodině mají rozličný vliv v jednotlivých stupních vývoje abúzu drog.“⁴

Návykové látky jsou zpravidla ilegální, které můžeme charakterizovat jako látky, které vyvolávají závislost, tzn. návyk měnící psychický stav jedince. Takto popisují návykové látky Fischer, Škoda (2009). Autoři se zmiňují o změně stavu jedince v procesech jako jsou myšlení, různé změny nálad, motivační aspekty, probíhající v mozku, který je ovlivňován právě zneužíváním návykových látek. Závislosti můžeme rozlišovat buď psychické nebo i fyzické, při které se rozvíjejí docela nepříjemné somatické příznaky, jako jsou například pocení, křečovitě stavy, které mohou být doprovázeny i třesem, průjmové stavy a další různé problémy. Jedinec, který pociťuje touhu po opětovném navození většinou příjemných duševních stavů, tak má co dočinění s duševní závislostí. Do komplexní závislosti zahrnujeme příznaky nazvané jako psychosomatické.

Illes (2002) naznačuje, že problémy dnešní doby naplněné spěchem si převážně všichni plně uvědomujeme. Zvyšuje se počet lidí, kteří mají potíže s návykovými látkami, čím dál více se snižuje věk mladistvých a v podstatě dětí, kteří se s drogami dostanou do kontaktu ve velmi nízkém věku. Potýkáme se se stále větší lhostejností mnohých z nás rodičů. Mnohdy je velikou chybou domněnka, že si stále opakujeme „mého syna to potkat nemůže, moje dcera by se nikdy nemohla stát feťáčkou“. V žádném případě si nedokážeme připustit, že zrovna to naše dítě by mohlo být potenciálním uživatelem návykových látek.

„Je nutné zdůraznit, že drogy nelze dělit na „měkké“ a „tvrdé“, protože ať je jed kyselý, nebo sladký, pořád je to jed. Vyšetřovatelé se často při výslechu osob zneužívajících omamné nebo psycho-

³ Fischer, S., Škoda, J. Sociální patologie. Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha: Grada, 2009. 1 vyd. Str. 126, ISBN 978-80-247-2781-3

⁴ Heller, J., Pecinová, O. a kolektiv. Závislost známá neznámá. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 1996. 1.vyd. Str. 42, ISBN 80-7169-2777-8

tropní látky setkávají s výpověďmi, které jsou si podobné jako vejce vejci: Experimentovat s drogami jsem začal ještě na základní škole. Nejdříve jsem kouřil marihuanu, potom mi kamarádi nabídli pervitin. Šňupal jsem ho, ale ostatní se mi smáli, že jsem srabík, a že když si píchnu perník, tak to bude vo něčem jiným...od tý doby si drogu aplikuju nitrožilně...“⁵

Arterburn, Burns (2001) naznačují, že pokud chceme zabránit tomu, aby naši potomci sahalí čím dál více po drogách a tím se zapisovali do statistik závislých, měli bychom bádát, jaké důvody je přivádí k tomuto nesprávnému rozhodnutí. Jak víme, velkou váhu má biologická predispozice, to znamená, že má jedinec velké biologické předpoklady k tomu, aby začal experimentovat s návykovými látkami, tak stejně na něj působí tlak okolí, ve kterém se pohybuje, nemůžeme od dítěte očekávat, že drogu odmítne jen proto, že jsme mu to zakázali. Životní krize, postoje rodičů, depresivní stavy mají největší vliv na postoj dětí k drogám, které v neposlední řadě mají snahu napodobovat, co vidí u dospěláků. Pokud děti vyrůstají v prostředí rodičů, kteří na oslavách a různých rodinných sešlostech kouří, pijí alkohol a užívají další jiné návykové látky, dostávají impuls, že mohou mít stejný přístup. Stejně tak různé zátěžové situace pro děti, jako jsou například rozvod rodičů, vážné nemoci v příbuzenstvu, těžká sociální situace na rozdíl od ostatních vrstevníků, kteří mají například lepší finanční postavení ve společnosti, toto jsou aspekty, které mohou negativně ovlivňovat postoje dětí k návykovým látkám a pak dříve sáhnou po droze, která ji v těchto případech slouží jako umrtvení bolesti. Někteří rodiče se hájí tím, že mají se svými dětmi kamarádský vztah, a že se jim nic takového nemůže stát. Odborníci ale zastávají názor, že většině dětí chybí pevná ruka. V současných rodinách a především ve vztazích rodičů k dětem chybí čím dál více láska, starostlivost, ale i přísnost.

1.3 Alkohol

„Pití alkoholu, nestřídmost a kouření není potřeba, ale jsou to jen návyky. Chceme-li tedy vychovat zdravé dítě, nestačí jenom kázat co je zdravé a co škodlivé, ale je důležité v něm vypěstít zdravé návyky.“

Karel Čapek: Hovory s T. G. Masarykem⁶

⁵ Illes, T. Děti a drogy. Praha: ISV nakladatelství, 2002. 2. Vyd. Str. 6, ISBN 80-85866-50-1

⁶ Matoušek, O. Dospívání chlapců v Čechách a na Moravě. Praha: Portál, 1997, 1 vyd., str. 167, ISBN 80-7178-121-5

Nadměrná konzumace alkoholických nápojů patří bezesporu v České republice k nejvíce rozšířeným závislostem naší populace, která se již několik let chlubí předními místy v celosvětových statistikách.

„Termín alkoholismus poprvé v roce 1849 uvedl Mahnuss Huss, švédský lékař, ale až zhruba sto let poté byl alkoholismus považován za medicínský problém.“⁷

Tkáč (2011) dále uvádí, že alkohol (etylalkohol, etanol) byl od počátku vyráběn a dále pak používán ve formě alkoholických nápojů, v některých případech také jako látka, která se významně užívala při různých náboženských obřadech, později ale stále častěji jako nápoj, jak o tom svědčí archeologické nálezy z dob historických civilizací.

Podle Tkáče (2011) patří v současnosti Česká republika mezi státy s nejvyšší spotřebou alkoholických nápojů, která čítá 11 litrů stoprocentního alkoholu na jednoho obyvatele ročně. U Čechů velmi oblíbeného piva je spotřeba neuvěřitelně vysoká, jedná se o 160 litru piva na jednoho obyvatele za rok. Při tomto až astronomicky vysokém čísle jde o prvenství na žebříčcích celosvětových tabulek. Jedná se o velmi děsivé prvenství, když vezmu v úvahu poškození různých stránek osobnosti, která jsou důsledkem nadměrného užívání alkoholu a následné péče a pomoci závislým na alkoholu, která je tak potřebná pro jedince závislých na alkoholu, avšak se nedostává každému.

Jak popisuje Mühlpachr, Vavřík (2010), že alkohol je droga, která je v současnosti dnešní společnosti značně přehlížena, podceňována a co hůře, schvalována. Autoři uvádí, že společnost zastává kladný postoj k alkoholu a společenské cítění je v podstatě proalkoholní. Když vezmeme v úvahu, že konzumace alkoholických nápojů patří spíše již stále více ke všedním rituálům, samozřejmostí konzumace jsou různé oslavy narozenin a jiných událostí, které si snad ani nedokážeme představit bez zábavy se sklenkou v ruce. Sešlosti a posezení s přáteli, kulturní a sportovní akce, nebo jen čistě posezení doma v kruhu rodiny či v různých restauračních zařízeních si opět nedokážeme představit s absencí piva, vína, či tvrdého alkoholu. Pak se setkáváme se situací, když jedinec odmítá při těchto různých příležitostech konzumaci alkoholu, s opovržením ostatních a společností je považován za patologického, nebo spíše se toto antialkoholní chování jeví jako deviantní. Vysoká nebezpečnost v konzumaci alkoholu by nás měla varovat u dětí a mladistvých. Největší nebezpečí nastává u dětí do šesti let věku, kdy pouhá nápodoba alkoholických zvyklostí může vyústit až v tragédii, protože tak malé děti nemají při své tělesné hmotnosti játra vyvinuté natolik, aby byla schopna odbouvat alkohol v takové míře, jak si s tím dokáží poradit játra dospělých jedinců a pak nastupují nejhorší možné následky a to smrtelné.

⁷ Tkáč, J. Adiktologie. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011, str. 57

„Rituál tukání na zdraví je symbolem dospělosti a účasti v dospělém životě. Odklad účasti v této aktivitě vytváří napětí a snahu tuto bariéru odstranit a být již nositelem dospělosti – tedy moci pít alkohol.“⁸

Škodlivé užívání alkoholu zapříčiní somatická poškození, vysvětluje Tkáč (2011), která se prakticky týkají v lidském organismu téměř všech částí a jejich systémů. Pokud hovoříme o alkoholismu, který je podkladem somatického poškození, můžeme říci, že jde o tkáňovou aktivitu acetaldehydu, vznikajícího při biodegradaci etylalkoholu.

„Diagnóza závislosti na alkoholu je přitom právě na somatických odděleních často přehlížena. Podle zahraničních výzkumů je závislost na alkoholu správně diagnostikována pouze u jedinců na odděleních:“⁹

- 50% závislých pacientů na interních oddělení
- 20% závislých pacientů chirurgických oddělení
- 7% závislých pacientek gynekologických oddělení

Přehlížení somatických komplikací závislosti také popisují autoři Heller, Pecinovská a kolektiv (1996). Uvádějí, že pacienti při nástupu k odvykací léčbě byli již hospitalizováni pro somatické komplikace závislosti a ve většině případů nebyla vůbec odhalena počáteční příčina jejich potíží.

„Snad je to dáno tím, že i mezi lékaři je zakořeněna představa alkoholika jako nenapravitelného vagabunda a málokdo ví, že závislostí na alkoholu může trpět i vzdělaný, navenek solidně působící člověk, kterého právě jeho závislost nutí své pití úzkostlivě tajit a za každou cenu dobře vypadat.“¹⁰

Heller, Pecinovská a kolektiv (1996) také popisují vedle somatických komplikací, psychické komplikace závislosti na alkoholu. Tyto komplikace rozdělují opilost jako:

- Prostá opilost, která je společností považována za normu a je následkem jednorázového užití alkoholu.
- Komplikovaná opilost se odlišuje od prosté opilosti tím, že změna psychického stavu nastává po delší dobu, nastávají zde až motorické poruchy, snížené reflexy, mohou se u jedinců vyskytovat i halucinace a bludy, také nastává amnézie.

⁸ Mühlpachr, P., Vavřík, M. Sociální patologie. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011. Str. 59

⁹ Tkáč, J. Adiktologie. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011, str. 57

¹⁰ Heller, J., Pecinovská, O. Závislost známá neznámá. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 1996, 1.vyd. ISBN 80-7169-277-8

- Patická opilost. Tuto část již řadíme mezi alkoholové psychózy. Nastává ke kvantitativnímu porušení vnímání i vědomí, nastupují úzkostné a paranoidní stavy, zjevné jsou změny ve výrazu tváře. Někdy mohou být stavy patické opilosti zaměnitelné se záchvatem v důsledku epilepsie.
- Delirium tremens patří z těchto všech psychických komplikací k nejčastějším alkoholovým psychózám. Je význačná nespavostí a značnou podrážděností, nočními děsy, úzkostnými stavy, neklidem, jedinec může být předrážděný, s halucinacemi, bývá celkově vyčerpaný a slabý, nastává u něj třes a vyskytuje se pocení, nauzea a nechutenství. Tyto stavy obvykle začnou v noci a mohou trvat 2-5 dnů, pak nastává postupný odsun příznaků a terminální spánek

Jak dále popisuje škodlivé užívání alkoholu Tkáč (2011), jedná se o prakticky způsob užívání, který u jedince vede k vážnému poškození zdraví, kdy dochází k nejčastějšímu poškození trávicího systému, nastává narušení funkce důležitých vnitřních orgánů, jako jsou játra, ledviny, které jsou většinou poškozeny nejvíce.

Heller, Pecinová a kolektiv (1996, str.55) popisují alkohol jako tlumivou látku, tak jako barbituráty, ale oproti nim má právě alkohol všestranné účinky a velkou míru vyhledávání a časté užívání mu připisuje jeho působení v oblasti lidské psychiky. Zde nabízí užívání alkoholu subjektivní pocity zvýšených schopností jedinců, také tlumí práh bolestivosti, je účinný co se týká náladovosti, odstraňuje z určité části nespavost a především způsobuje celkový útlum organismu, což skýtá velkou dávku nebezpečnosti při intoxikaci alkoholem, kdy je utlumeno i dýchací ústrojí a dýchacích reflexů, může nastat i smrt z důvodů aspirací zvratků nebo selháním srdce.

Jakmile nastane vlivem škodlivého užívání alkoholických nápojů závislost, znamená to dost nenápadný přestup v nemoc, která je jak autor udává:

„je považována za chronické recidivující onemocnění, typické postupnému zvyšování tolerance vůči alkoholu, postupná ztráta kontroly užíváním alkoholu, a v neposlední řadě postupné zanedbávání jiných potěšení a zájmů“¹¹

Vymezování pojmů alkoholik a alkoholismus, je již po dlouhé roky totožné. Již koncem padesátých let minulého století popisoval Skála (1957) pojem alkoholik v medicínském slova smyslu, jako alkoholika toxikomana a alkoholika netoxikomana. V těchto dvou skupinách uváděl autor rozdíl ten, že u skupiny alkoholiku toxikomanů vzniká ztráta kontroly v pití, která vznikla jako následek dlou-

¹¹ Tkáč, J. Adiktologie. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011, str. 57

holetého nadměrného užívání návykového alkoholu. U druhé skupiny alkoholiků netoxikomanů k této ztrátě kontroly nedochází. Ve vývojových fázích alkoholismu jsou uvedena jednotlivá stadia, která jsou charakteristická různými příznaky. Tato charakteristika nezařazuje všechny jedince stejně, záleží na různých aspektech a i délka uvedených jednotlivých fází je různá pro každého jedince, kdy záleží na působení různých vlivů jako například vlivu prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje.

Skála (1957) rozlišuje tyto fáze:

1) Fáze počáteční

To znamená naše první užívání alkoholických nápojů, jakožto společenská událost. Uživatel alkoholických nápojů, neboli „píják“ jak popisuje autor, nabývá po zkušenostech dojmu, že mu pití alkoholu přináší určitou úlevu a potěšení. Jakmile tyto pocity začne prožívat silněji, je to důsledek častějších nežádoucích a hlavně nepříjemných stavů nespokojenosti, píják je podrážděn a cítí vnitřní napětí v době střízlivého stavu.

2) Prodromální (varovná) fáze

V této fázi se postoj píják k alkoholu mění. Zastává názor, že pivo, víno a destiláty pro něj přestávají být chuťově rozlišné druhy alkoholických nápojů, ale jsou pro něj pouze určitým zdrojem, nebo spíše pouze drogou, kterou potřebuje. Dříve píjaka právě pití alkoholických nápojů přivádělo do společnosti, v této fázi je to právě naopak. Pití jej z obvyklé a dříve oblíbené společnosti nyní vzdaluje a píják se stahuje do ústraní. Také nastává poměrně zásadní změna v konečném údobí této prodromální fáze, kdy u jedince nastává ztráta kontroly nad pitím a v míře užívání alkoholu, kterou doposud stále měl. Prodromální fáze ovšem také může trvat, tak jako předešlá, několik let.

3) Kruciální (rozhodná) fáze

Rozhodná fáze se vyznačuje především tím, že jedinec již nemá kontrolu nad svým pitím a míře alkoholu, a jakmile vypije třeba jen malou dávku alkoholického nápoje, pociťuje silnou potřebu pít dále, hlavně cítí potřebu jako fyzickou nutnost. Tato potřeba u něj trvá tak dlouho, dokud se jedinec neopije úplně, a nebo není zmožen tak, že už není další konzumace alkoholických nápojů schopen. V kruciální fázi na rozdíl od přechodných nastává také zlom ve vztazích jedince a jeho okolím, kdy pijan mívá pocity, že jej nikdo nemá rád, ztrácí svoje dřívější zájmy, rozpadají se mu nynější vztahy, začíná se u něj projevovat snížené sebevědomí a sebeúcta, má pocity viny, lituje sám sebe. Projevuje se u něj rozháraná nálada i myšlení, vyčítá si neúspěchy a rozpory mezi touhou pít a plnit svoje povinnosti přivádí jedince

až do fáze takové duševní rozporuplnosti, že sahá po sklenice s alkoholem již ráno, aby byl vůbec schopen toho dne fungovat. Nadále pak doplňuje svoji dávku během dne a s nastupujícím večerem zvyšuje dávky a zrychluje tempo. Od nastávající terminální fáze piják dělí již jen krůček, kterým jsou v podstatě pravidelné ranní doušky alkoholu.

4) Terminální fáze

Stále se stupňující potřeba alkoholu, která začíná, jak jsem se již zmínila ráno a trvá do večera. Tato fáze se vyznačuje tím, že piják překonává největší odpor a opijí se během pracovního dne a jeho opilost trvá někdy i několik dní za sebou a to tak dlouho, dokud se tento jedinec úplně fyzicky nevyčerpá. V tomto období je také význačným faktorem snížení tolerance. To znamená, že už jen třeba polovina dřívější dávky, na kterou byl jedinec zvyklý, ho nyní přivádí do zjevné opilosti. Alkoholik přiznává svou naprostou porážku a přiznává také svoji bezmocnost, přistupuje i k myšlence na léčení. Ve svém pití však i přes všechny tyto skutečnosti pokračuje, protože je bez pomoci ostatních totálně bezmocný a nic nezmůže.

1.4 Šikana

Šikana je velmi diskutované téma v současné době jak na půdě školních zařízení, tak i v prostorách různých pracovišť. Pokud bych měla vymezit pojem šikana, tak v první řadě se jedná o fyzické i psychické omezování jedince v kolektivu, či verbální napadání. Pojem šikana popisují ve slovníku Hartl, Hartlová (2009) takto:

„šikana, šikanování: dle P. Říčana (1995) tělesné, psychické nebo kombinované ponižování, případně týrání jedinců jinými, nejčastěji ve vrstevnických skupinách, původci šikany bývají jedinci tělesně silnější, starší, vyspělejší či v početní převaze.“¹²

Šikana, šikanování je často spojováno s pojmem agrese. Agrese v rodině mezi dospělými, agrese páchaná na dětech, agrese páchaná na zvířatech, agrese v předškolním zařízení, ve školách všech typů, agrese mezi spolužáky, nebo také mezi skupinou spolužáků a jedincem, agrese mezi žáky a pedagogem, agrese na pracovišti, agrese v armádě, agrese na veřejnosti, ve sportovních klubech, agrese fanoušků...v podstatě agrese a šikana může probíhat kdekoliv a v jakémkoliv prostředí relativně uzavřené skupiny lidí.

¹² Hartl, P., Hartlová, H. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2009, 2 vyd., str. 591

Ráda bych se ale věnovala šikaně na půdě školy, abych neodbočovala od zadaného tématu této práce. Jedná se o sociálně patologický jev, který byl řadu let značně přehlížen a utajován. Pracovníci škol jakoby se báli vyslovit nahlas tento pojem, nechtěli přiznat, že by i právě jejich pracoviště mohlo být zasaženo tímto jevem. Naštěstí se v současné době čím dál více odborníků zabývá tímto chorobným a nebezpečným asociálním chováním a vynakládá se více času, přípravě a studiu prevence.

Nutno také zmínit, že oproti dřívějším letem značně narůstá brutalita, se kterou je šikana provázena. Příčiny jsou samozřejmě známé. Ať už je to vliv prostředí, moderní technologie, které přináší různé počítačové hry plné brutálních obsahů, uspěchaná doba, rozpad rodiny jako instituce, zvyšování se chudoby a sociálních rozdílů mezi dětmi, vliv médií, nebo nedostatek volnočasových aktivit.

„Kde se v člověku bere na jedné straně schopnost a ochota ubližovat druhým, bez jakýchkoliv zábran v nepochopitelně a neuvěřitelně kruté podobě, aby na druhé straně jiné osoby nezištně a altruisticky pomáhaly druhým, a to dokonce i za cenu ohrožení vlastního života.“¹³

Vacek (2011, str. 80) dále popisuje agresivní jednání jako záměrně ubližující zlo v podobě různě obsažených agresí, a také jako šlechtné chování pro obranu slabšího jedince, který se vyskytuje v ohrožující situaci a tím pádem je toto agresivní chování projevem prosociálního jednání. Také Výrost a Slaměník (2008, str. 267) uvádí charakteristiku agrese jako záměrného ubližování a způsobování negativních důsledků. Vyzdvihují agresi jako chování, nikoliv přemýšlení o tom, že by chtěl jedinec udělat někomu něco špatného, také neplánuje a většinou si ani předem nepředstavuje, jak někoho zraní či poškodí.

„Agrese je chování, které má za následek ublížení, poškození, nebo k němu směřuje. Není přitom důležité, jakou konkrétní podobu mají následky agresivního chování. Může jít o zranění nebo o způsobení fyzické bolesti. Agrese ovšem může mít i podobu poškození majetku jiné osoby, anebo psychologického zranění jiné osoby (ponižování, zesměšňování, urážení, zastrašování, vydírání atd.) může jít o cokoli, co vyvolává odpor a prožívání psychické nepohody (diskomfort).“¹⁴

Také Mühlpachr, Vavřík (2010, str. 107, 108) uvádí, že agresivita ze strany vrstevníků do značné míry závisí na celkové konstelaci dané sociální skupině ve třídě. Nepřímo v této třídě zajisté ovlivňuje míru agresivity mezi žáky pedagog. Každé dítě také zaujímá své postavení ve třídě, tudíž v dané skupině vrstevníků, což je také důležitým faktorem. Některé děti jsou úzkostné, mohou být

¹³ Vacek, P. Psychologie morálky a výchova charakteru žáků. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011, 1. vyd., str. 80, ISBN 978-80-7435-108-2

¹⁴ Výrost, J., Slaměník, I. Sociální psychologie. Praha: Grada Publishing, 2008, 1. Vyd., str. 267, ISBN 978-80-247-1428-8

také neurotické, povahově jsou introvertní, značné problémy mají také děti s lehkou mozkovou dysfunkcí (LMD). Jedinci, kteří navenek působí ustrašeným dojmem, mají slabé postavení ve skupině, s chováním spíše oběti, jakoby přímo vyvolávali agresivní chování ze strany ostatních členů skupiny. Taktéž žáci, kteří mívají významné studijní úspěchy, bývají terčem agrese ze strany spolužáků, netolerance bývá také k žákům, kteří se rádi vytahují, frajeří, žalují, jsou takzvaní šplhouni, šptí, donašeči a podobně. V takovýchto případech se třída jako uzavřená sociální skupina chová k jedincům za pomoci různých forem psychického a fyzického násilí tak, že nakonec dochází k vytěsnění a vytlačení dítěte na okraj skupiny.

1.5 Dílčí závěr

Téma sociálně patologické jevy, jejich působení, příčiny a důsledky by jistě obsáhlo jednu dlouhou písemnou práci. Mohla bych zde popsat další nejmenované patologie jako je např. netomanie, což je závislost na internetu, nebo také závislost na televizi, závislost na práci, patologické nakupování, závislost na hracích automatech a mnohé další, které doprovází současnou společnost. Věnovala jsem pouze pozornost alkoholismu, drogové závislosti a šikaně z důvodu zaměření mé bakalářské práce, kdy cílovou výzkumnou skupinou jsou žáci druhého stupně základní školy. Jak známo, tato cílová skupina se nejčastěji potýká se závislostmi výše zmíněnými. Neznamená to, že jiné sociálně patologické jevy jsou méně důležité, méně diskutované či méně závažné. Svoji roli zde hraje samozřejmě prevence těchto jevů, avšak budu se držet prevence sociálně patologických jevů objevujících se v největší míře na základních školách.

2 RODINA A VÝCHOVA DĚTÍ

Rodina a škola, dva velmi důležité činitele působící ve výchově našich potomků. Rodina na jedné straně jako základ formování osobnosti od raného dětství, škola jako činitel působící na vývoj a výchovu dětí od zlomového školního věku.

Vymezení pojmu rodiny, jak uvádí Kraus, Sýkora (2009, str. 33), jako malé primární sociální skupiny je v současnosti poměrně obtížné. Tradiční kritéria přestávají platit, již není podmínkou spojení institucionálně zákonným svazkem manželským a výrazně přibývá společné soužití a tím pádem i „nemanželských dětí“ narozených do tohoto vztahu, kdy s četností a přibýváním těchto svazků se vytrácí i užívání termínu „nemanželské dítě“. Rodinu tvořenou rodiči a dětmi nazýváme nukleární. Rozšířená rodina je taková, která má příbuzné a to prarodiče, strýce, tety a ostatní příbuzné. V orientační rodině vyrůstá jedinec jako dítě a pokud si poté sám založí svoji rodinu, pak ji označujeme jako prokreační.

„Role rodiny je velmi významná pro výchovu a duševní vývoj dětí, měla by se starat o tělesné potřeby svých členů, vést děti k samostatnosti a pečovat o osobnostní rozvoj rodičů.“¹⁵

Mühlpachr, Vavřík (2010, str. 112) uvádějí jako velmi důležitou podmínku zdravé výchovy dětí také právě rozvoj rodičů. Jsou to shodné výchovné přístupy a přiměřená výchovná opatření, které aplikují při výchově svých potomků. Vznikající riziko emocionální deprivace a také frustrace je na minimální úrovni. Dokáží-li rodiče být vůči svým dětem nároční, ale zároveň i citliví, nezačnou vznikat v dětech pocity méněcennosti, děti mají značnou dávku sebevědomí a hlavně nevybočují z hranic stanovených pravidel společnosti. Pokud jsou rodiče vůči dětem až extrémně shovívaví a nebo naopak jsou přísní a neúprosně vymáhají pravidla, pak jistě postupují chybnými výchovnými kroky. Při přílišné toleranci a shovívavosti dítě postrádá smysl pro kázeň a pořádek, nedokáže si vytvořit potřebnou imunitu proti nástrahám, které jim život připraví. Pokud rodiče přistupují při výchově s přílišnou přísností, jsou neústupní s pevně stanovenými pravidly, dítě trpí emotivními poruchami, vžívá se do role ušlápnutého jedince, spojuje se se stejně postiženými dětmi a zaujímá vůči konvenční společnosti nepřátelské postoje.

„Rodina je též první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se sociálnímu životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Hovoříme tedy o socializačně-výchovné funkci rodiny.“¹⁶

¹⁵ Orvin, H. G. Dospívání – Kniha pro rodiče. Praha: Grada Publishing, 2001, 1. Vyd., str. 22, ISBN 80-247-0124-3

¹⁶ Kraus, B., Sýkora, P. Sociální pedagogika I. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2010, str. 33

Kraus, Sýkora (2009, str.33-35) dále popisují, že rodina má za úkol připravit své děti na vstup do praktického života, dalším velmi důležitým úkolem, který je v popředí funkcí této instituce je stránka emocionální, kterou neobsahuje žádná jiná instituce. Rodina tím poskytuje potřebné citové základy dětem, přináší jim pocit bezpečí, děti pak pociťují ze strany rodičů lásku a tím pádem se s touto emocí zaplňuje jejich život pocitem štěstí. Autoři také upozorňují na skutečnost, že současná situace dnešní doby s sebou přináší takové problémy, že přibývá stále více rodin, které tyto funkce neplní, nebo je zastávají pouze částečně a s velkými obtížemi. Důvody jsou většinou s nástupem různých patologických vlivů, zaneprázdněností rodičů, či rozpadovosti instituce. Rodiny prochází zásadními změnami co se postavení muže a ženy v domácnosti a plnění funkcí týče. Emancipace přičkla spoustu úloh původně mužských ženě, v těchto rodinách výrazně klesá mužská autorita a také je na ústupu výhradně vedoucí postavení muže coby živitele rodiny. Do profesního života se stále více angažují ženy, starosti o domácnost a práce s tím spojené mnohdy nesou na svých bedrech muži, což je stále více v českých domácnostech běžné a obvyklé a také už nás nepřekvapuje jejich podíl na výchově dětí, otcové zůstávají v době nemoci svých dětí s nimi doma či dokonce zastanou výchovu a zůstávají na rodičovské dovolené.

Jakmile začne jedinec dospívat, nastává u něj sebeuvědomování a nutnost potvrdit si svoji vlastní hodnotu a ve vztahu k vrstevníkům si musí utvrzovat sociální prestiž a v rodině bojuje za zrovnoprávnění vlastní pozice. Jedna z nejvýznamnějších rolí je zájem rodičů o své děti, jejich výchovný styl a zejména emocionální angažovanost, empatie, a porozumění. Takto popisují role autoři Macek, Lacinová (2012, str. 25-29)

Orvin (2001, str. 37-39) vyzdvihuje předpoklad zdravého prostředí rodiny, což znamená, že je jeden druhému v rodině oporou a je to důležité k tomu, aby bylo reálné dosáhnout úspěšného osobnostního růstu, aby byl jedinec veden k nezávislosti a individualitě. Ve zdravém prostředí se většinou dítě cítí v bezpečí, má pocity jistoty a uvědomuje si, že pokud má rodina zájem o něj a jeho problémy, mohou společně hledat způsob řešení a překonávání překážek, dítě může mluvit otevřeně o svých pocitech a vnímá tuto situaci tak, že mu blízcí naslouchají s porozuměním.

„To, co charakterizuje funkční rodinu, není absence problémů, ale účinný způsob jejich zvládnutí (Coping-zvládnutí zátěže). Rodinná krize je přirozenou součástí rodinného života a představuje dočasné zhoršení rodinného fungování s nadějí na jeho zlepšení. Může však také být předstupněm trvalejšího stavu rodinné dysfunkce.“¹⁷

¹⁷ Baštecká, B. Psychologická encyklopedie: aplikovaná psychologie. Praha: Portál, 2009, 1. Vyd, str. 320, ISBN 978-80-7367-740-0

2.1 Rodina a škola

Rodina a škola jsou velmi důležité instituce, které se podílí ve výchově dětí. Každá z těchto institucí plní svoji funkci a spolupráce mezi nimi je velmi důležitá. Pokud dítě vyrůstá ve zdravém prostředí rodiny a navíc má možnost vidět, jak se jeho rodiče podílejí v jeho školním světě, pak má pozitivní přístup ke škole, potažmo ke vzdělávání, uznává další dospělé autority a lépe si osvojí další výchovné přístupy.

Co se týká možností spolupráce rodiny se školou, nutno podotknout, že jsou hranice otevřené oproti spolupráci například v dobách totalitního režimu. Už se snad ani nelze setkat se školním zařízením, které by tuto možnost zavrhovalo, či by se vedení školy stavělo negativně ve spolupráci s rodiči svých žáků. V současnosti lze navštěvovat pracovníky školy, ať už se jedná o třídní či vyučující učitele, či pracovníky výchovných center, nebo nejvyšší management formou osobních konzultací, lze komunikovat elektronickou formou, nebo telefonicky. Dále je možnost účastnit se třídních schůzek a hovorových hodin. Rodiče mají také možnost nejdříve školu navštívit a informovat se o jejím programu a změřením ještě dříve, než přihlásí své děti. Z jedné strany jsou to rodiče, kteří mohou ovlivňovat působení školy na své děti, zajímat se o jejich školní život, jakou formou škola působí a řeší případné problémy s rostoucím výskytem sociálně patologických jevů, aktivně se zapojovat do dění různých mimoškolních aktivit, kontrolovat hospodaření s prostředky, na kterých se podílí rodiče. Na druhou stranu by měla škola respektovat úlohu rodičů coby hlavních činitelů působících na výchovu dětí, měla by jim sdělovat svoje představy a záměr, který budou vytvářet k dalšímu vzdělávání a výchovnému působení. Neměla by uzavírat možnosti spolupráce, měla by podporovat systém osobních konzultací v poslední době populárnější, kdy se osobně setká na konzultaci žák, rodič, učitel. Tento systém je postaven na principu, kdy se mají možnost vyjádřit všichni přítomní, především i žáci. Vylučuje se tím forma konzultací „o nás, bez nás“. Rodiče mají právo být včas informováni o sebemenších změnách, které na škole probíhají, ať už v oblasti vzdělávací, tak i výchovné, nebo volnočasové. Právo mají také na dodržení důvěrnosti o informacích, které má škola o jejich dětech, o rodině, taktéž mají právo na informace o školních úspěších i neúspěších svého dítěte a hledání společné cesty a kroky k podpoře odstranění případných neúspěchů či k podpoře získání sebedůvěry a sebejistoty svého dítěte, a k rozvoji osobnosti a vedení k samostatnosti a socializaci ve skupině, tedy ve školní třídě.

2.2 Volnočasové aktivity

V předškolním věku působí na dítě nejvíce rodinné prostředí, ve školním období se připojuje škola jako instituce působící na výchovu a vzdělání dítěte, který tráví v těchto dvou institucích převážnou

většinu času, ale ne veškerý čas. Po zbytek dne se dítě potýká s volným časem a v dnešní uspěchané době, kdy rodiče mnohdy přijdou z práce až ve večerních hodinách, je dobré děti směřovat k různým aktivitám. Protože právě znuděné neaktivní přežívání času na ulici často vede k rizikovému patologickému chování, které je jen krůčkem k protiprávnímu jednání. Aktivit, kterým se děti mohou věnovat je spousta a záleží jen na možnostech v místě bydliště, na sociálním postavení rodiny a především zájmu dítěte. jedná se o různé zájmové kroužky, sportovní kluby, nízkoprahové zařízení, kulturní zájmové činnosti, hudební kroužky a jiné.

Například sport a sportovní vyžití má mnoho výhod, jak uvádí Anterburn, Burns (2001, str. 90). Děti získávají vlastním přičiněním uznání a naučí se motivovat k požadovanému výkonu, jsou vedeni k týmové spolupráci a díky pohybu se udržují v kondici, která jim následně zvyšuje sebevědomí. Samozřejmě by měli být nápomocni i rodiče, nejen po stránce finanční, ale i z hlediska věnování svého volného času. Je potřeba děti doprovázet na různé zápasy, závody, sledovat tréninky a vozit na různá soustředění.

Svůj volný čas mohou děti trávit i v různých občanských sdruženích v místě bydliště, v Domech dětí a mládeže, v nízkoprahových zařízeních a dalších různých střediscích. Je zde možnost využití pro děti, kterou nejsou pohybově nadané, nebo je sportovní činnost doposud nikterak neoslovila. V katastru území, ve kterém jsem prováděla výzkum k této bakalářské práci, v Brně – Líšni, se nachází Salesiánské středisko mládeže (Salesko). To poskytuje různé programy, akce a kroužky pro předškoláky, pro děti školního věku i pro dospělé. Pro skupinu dětí druhého stupně základní školy je zde připraveno spousta aktivit v Oratoři, jako je fotbal, ping-pong, různé stolní hry, nebo sem mohou přijít žáci jen tak pokecat, napsat si úkoly a připravit se do školy, nebo jen tak si odpočinout. Působí zde animátoři, kteří mají nachystán bohatý program pro volné odpoledne. Salesko dále nabízí pro mládež od 13 let věku klub VeSPOD, ve které si mohou přijít děti zahrát kulečnick, šipky deskovky, mohou si také zahrát florbal, zaskočit si do posilovny, nebo jen tak posedět v čajovně. Příležitostně se pořádají i diskotéky, koncerty, párty, víkendovky a může se v klubu i přespat. Mimo jiné Salesko poskytuje i navštěvovat různé sportovní kroužky, jako je například basketbal, badminton, ping-pong, fotbal, historický šerm, lukostřelba, volejbal, žonglování a turistický kroužek. Nabídka je víc než široká a v době letních prázdnin má Salesko připraveno spousta letních táborů s různým zaměřením. (<http://www.salesko.cz>)

Každopádně líšeňské děti mají velké možnosti díky Salesiánskému středisku ve využití volnočasových aktivit, které se snaží o rozvoj mladé líšeňské generace. Jejich cílem je, aby děti

netrávily čas na ulici, aby se naučily komunikovat, spolupracovat, rozvíjely svou tvořivost a fantazii, aby měly úctu k druhým a uměly je respektovat.

2.3 Dílčí závěr

„Výchova a vzdělání podmiňuje kvalitu přežití jedince i společnosti. Promítá se do celého jeho způsobu života a poznamenává charakter jeho rodinného života, způsob trávení volného času, životosprávu, zdravotní stav, jeho profesní dráhu a celé jeho jednání.“¹⁸

Kraus, Sýkora (2009) dále také uvádějí, že výchova je proces, který podmiňuje společnost a také je společností podmiňující. To znamená, že jsou společnost i výchova na sobě závislé a neodmyslitelně k sobě patří a na fungování společnosti se odráží úroveň procesu výchovy.

Rodina + škola + volnočasové aktivity = preventivní působení na děti a mladistvé. Všechny tyto instituce a aktivity pozitivně ovlivňující adolescenty ve využití svých možností, nadání, zvládnutí traumatizujících a stresujících situací v dospívajícím období jsou velmi důležitými činiteli. Proto je nezbytně nutná spolupráce, sjednocení cílů, určení forem přístupu k adolescentům a nastavení všeobecných etických kodexů, které by měly děti zastávat.

¹⁸ Kraus, B., Sýkora, P. Sociální pedagogika I. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009, str. 38

3 PREVENCE

Prevenici (z lat. *praevenire*, předcházet) ve všeobecném měřítku chápeme jako soustavu opatření, která má předcházet nežádoucím jevům, například drogovým závislostem, zločinům, nebo i nemocem, neúspěchu ve škole, sociálním konfliktům, násilí a podobně. V rámci problematiky sociálně patologických jevů je v současnosti celospolečenským problémem prevence velmi často diskutovaným tématem zařazeným do všech školských zařízení. Prevence sociálně patologických jevů má za úkol působit na cílovou skupinu, v případě mé práce prevence ze strany školy vůči žákům základních škol, ovlivnit jejich chování ve smyslu zamezení agresivity a záškoláctví, podporovat a vést ke zdravému způsobu života, předcházet škodám vznikajícím užíváním návykových látek a vzniku závislostí.

Prevenici lze dělit na primární, sekundární a terciární. Heller, Pecinovská a kolektiv (1996, str. 150-152) uvádí, že primární prevence rizikového chování aplikovaná na půdě školy zahrnuje působení vícero oborů, jako jsou například pedagogika, sociologie, psychologie, adiktologie, sociální patologie, atd. Podstatné je, že by se mělo v rámci preventivních opatření působit na skupinu dětí, které žijí relativně zdravý život, tudíž bychom je měli podporovat v tomto směru a zároveň působit na jejich osobnost tak, aby se dokázaly vyvarovat problémům s návykovými látkami a různým patologickým jevům. Dle Krause, Sýkory (2009, str. 56-59) primární prevence, taktéž uváděna jako univerzální, či generální, má za cíl předcházet všem deviacím pomocí různorodých aktivit působících na osobnost takovým způsobem, aby ke vzniku deviací vůbec nedocházelo a tím pádem se předcházelo potencionálnímu ohrožení jedinců. Autoři zdůrazňují především působení rodiny a školy, jakožto hlavní činitelé působící na děti a mládež, také lokální působení prostředí ve formě různých organizací a médií. Autoři také uvádí, že obrovský vliv, jaký mají masmédiá, není vhodným a účinným způsobem využíván. Což je i dle mého názoru obrovská nedostatečnost a chyba naší současné společnosti.

„U mládeže je nutnost všechna preventivní, poradenská, léčebná a resocializační opatření vytvořit jako nízkoprahová a v komunikaci bezbariérová, klientovi by měla být dostupná psychologicky, ale i finančně a místně.“¹⁹

Heller, Pecinovská a kolektiv (1996, str. 150-151) dále uvádí, že primární prevence by měla být podložena na důmyslně organizovaných a marketingově formovaných programech. Podstatné chyby prevence, kterých bychom se měli vyvarovat, jsou odstrašování potencionálně ohrožených jedin-

¹⁹ Heller, J., Pecinovská, O. a kol. *Závislost známá neznámá*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 1996. 1.vyd., str. 150, ISBN 80-7169-277-8

ců negativními informacemi, zdůrazňování poruch jedinců a jejich slabosti. Primární prevence na školách by měla být prováděna přiměřeným způsobem věkovým skupinám žáků, měla by se opírat o oblíbené osoby, které mají přirozenou autoritu a především schopnosti vytvářet si vztah se žáky. Škola by měla zapojit rodinu a tím zlepšovat schopnost komunikace o daných problémech a vyrovnávání se s nimi, měl by to být kontinuální proces a problematika drog by se měla stát nutnou součástí vzdělávání a výchovy na všech školách.

Na rozdíl od prevence primární, která je zaměřená na předcházení nežádoucích jevů v celé společnosti, nebo specifická primární prevence, která se již zaměřuje proti konkrétnímu riziku, se prevence sekundární zabývá a sleduje již konkrétní skupinu, která je zvláště ohrožená negativními jevy, jak uvedli ve slovníku Hartl, Hartlová (2009).

K vymezení pojmu sekundární prevence se vyjadřují Kraus a Sýkora (2009, str. 56-59), že se jedná o selektivní a adresnou prevenci, která se zabývá potencionálně ohroženými skupinami a jedinci, na které působí prostředí rizikové, ve kterém se pohybují, a tudíž se u nich předpokládá vyšší pravděpodobnost vzniku a rozvoje sociálně patologického a deviantního jednání. Instituce, které se touto sekundární prevencí zabývají, se snaží ovlivňovat ohrožené jedince a skupiny takovým způsobem, aby se negativní vlivy eliminovaly, a cílem těchto institucí je především minimalizování zjevného ohrožení, intervence zaměřená na ohrožené rodiny, rozvoj v oblasti poradenských služeb, zaměřenosti na konkrétní etnické skupiny a na užívání návykových látek. Heller, Pecinovská a kolektiv (1996, str. 150-151) uvádí sekundární prevenci jako péči zaměřenou na bio-psycho-sociálním principu, vhodné a včasné pomoci a údravy.

„Cílem terciální prevence je zabránit recidivě a minimalizovat sociální handicap postižené osoby. Odpovídající přístupy jsou poradenství, léčení, sociální práce a sociální péče.“²⁰

Co se týká mé výzkumné skupiny, tedy žáků základní školy, tam se jedná o práci s těmi jedinci, kteří například drogy již okusili, nebo s nimi experimentují, ale ještě závislosti na drogách nepropadli a neužívají je pravidelně. Proto je velmi důležitá práce činitelů působících v oblasti sekundární prevence na jedince ohrožené závislostí, práce s oběťmi šikany, s agresory a celkově se všemi ohroženými žáky.

Terciální prevence, neboli indikovaná, jak uvádí Kraus, Sýkora (2009, str. 56-59) se zabývá nápravou nastalých negativních důsledků a jejich zmírnění a zamezení recidivy. terciální prevence má snížit riziko, které vyplývá z již vzniklých sociálních deviací, tj. harm reduction.

²⁰ Heller, J., Pecinovská, O. Závislost známá neznámá. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 1996, 1. Vyd., str. 154, ISBN 80-7169-277-8

Pokud bych tedy měla zmínit terciární prevenci zkoumané skupiny žáků v mé práci, jedná se tedy v případech šikany o oddělení agresora od oběti šikany, snaha změnit klima školy, které by mělo být důvěryhodné se stanovenými pravidly, normami a také sankcemi. Škola by také měla zahájit a udržovat spolupráci s institucemi zabývajícími se problematikou sociálně patologických jevů. Z hlediska terciární prevence se jedná tedy o následnou péči a zabránění znovu opakování nežádoucího chování skupiny či jedinců.

3.1 Školní poradenské pracoviště – instituce působící v prevenci

Zde bych rozdělila činitele působící ve školách a školských institucích a v mimoškolní oblasti. Co se škol týče, mělo by se preventivně působit na žáky v různých oblastech a na každém kroku. Především záleží na vztazích mezi učitelem a žákem, mezi žákem a ostatními spolužáky, případně jinými vlivy, které na žáka působí v rámci školy. Na základní škole Masarova v Brně – Líšni je zřízeno školní poradenské pracoviště, tak jako na ostatních školách. V tomto pracovišti působí několik odborníků, kteří pracují se žáky, spolupracují navzájem a podílejí se také na spolupráci s mimoškolními institucemi po celý školní rok. Škola má vypracovaný program jako základní nástroj prevence pod názvem „Školní preventivní strategie“ (dříve to byl „Minimální preventivní program“). K rukám jsem v rámci vypracování bakalářské práce dostala k dispozici tento dokument zpracovaný pro školní rok 2007/2008 Romanem Vančurou a ráda bych jej přiložila jako přílohu mé bakalářské práce. V tomto dokumentu Vančura popisuje v úvodu současný stav problematiky, co se týká nárůstu sociálně patologických jevů, poté uvádí hlavní aktivity školy v oblasti prevence, personální zajištění prevence a způsob zajištění realizace. Dále Vančura v tomto dokumentu rozlišuje znalostní kompetence žáků, zpracován je časový harmonogram a témata, kterými se budou preventivní aktivity zabývat.

Základní škola mi poskytla také k dispozici dokument, který popisuje veškeré kompetence a zaměření jednotlivých odborníků na daných pozicích působících v oblasti prevence pod názvem „Plán činnosti školního poradenského pracoviště pro ZŠ Masarova na rok 2012/2013“, který zpracovaly Hájková, Gašparíková, Kadlčíková, Majerčáková, Fejová.

Prvním z odborníků ve školním poradenském pracovišti je školní psycholog. Ten provádí v rámci školy psychologické vyšetření žáků, vytváří a realizuje programy na podporu rozvoje osobnosti žáků, má za úkol podporu budování vztahů ve třídě a prevenci sociálně patologických jevů. Školní psycholog také koordinuje školní poradenství, péči o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, poskytuje metodickou pomoc pedagogickým pracovníkům v oblasti práce se žáky se specifickými poruchami učení, s nadanými žáky a se žáky ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Nedílnou

součástí náplně práce školního psychologa je samozřejmě spolupráce s vnějšími subjekty, zejména s pedagogicko-psychologickými poradnami, se speciálně pedagogickými centry a v neposlední řadě také s neziskovými institucemi, jako je například přímo v katastru Líšně Salesko, které jsem již ve své práci zmiňovala.

Ve školním poradenském pracovišti také působí speciální pedagog, jehož práce spočívá v koordinaci zpracování Individuálně vzdělávacích plánů, v metodické pomoci pedagogům, metodické vedení asistentů pedagoga, orientační diagnostika žáků s poruchami učení, vyhledávání a podpora žáků s potížemi ve výuce a žáků nadaných. Speciální pedagog taktéž, jako školní psycholog, spolupracuje s ostatními poradenskými institucemi.

Dalším důležitým členem ve skupině odborníků ve školním poradenském pracovišti je výchovný poradce. Je to opravdu důležitý pracovník, který by měl mít kladný vztah nejen se žáky, ale i s jejich rodiči. Měl by jim být vzorem a přirozenou autoritou s důvěryhodným vystupováním a oblíbenou osobností zároveň. Výchovný poradce seznamuje pedagogy s problematikou speciálních poruch učení, jak přistupovat k žákům s touto poruchou a jakým způsobem lze tyto žáky hodnotit. Zabývá se přístupem k mimořádně nadaným žákům a seznamuje pedagogy s prací a vedením těchto jedinců, pomáhá se začleněním do kolektivu novým žákům a poskytuje informace o činnosti výchovného poradce pedagogům a rodičům a o možnosti využití jeho služeb. Aktivně vyhledává jedince s výchovnými problémy a pomáhá jim řešit nezvladatelné situace, organizuje individuální výchovné porady s rodiči těchto žáků. Výchovný poradce má také za úkol řešit a zabývat se konfliktními situacemi ve škole, v dnešní době hodně diskutované vztahové problémy, kdy se jedná o vztahy typů – žák x žák, učitel x žák, a rodič x učitel.

Školní metodik prevence, to je odborník na slovo vzatý, co se prevence sociálně patologických jevů týče. Je to člověk, který má v popisu práce za úkol řešit výchovné a vzdělávací obtíže žáků, řeší problémy šikany a kyberšikany mezi žáky. Metodik prevence spolupracuje se školním psychologem, i s ostatními pracovníky školního poradenského pracoviště, s učiteli a s vedením školy. Vytváří a realizuje program na podporu rozvoje žáků, na udržování vztahů ve třídě, snaží se o zlepšování psychosociálního klimatu třídy, potažmo celé školy. Školní metodik prevence společně se školním psychologem vytváří a realizují adaptační pobyty pro žáky šestých ročníků. Také má v povinnosti vytvořit a zpracovat „Školní preventivní strategii“ a „Minimální preventivní program“ pro daný školní rok. Spolupracuje s vnějšími institucemi, s organizacemi a v oblasti primární prevence, velmi důležitá je spolupráce s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí, který je vždy na příslušném úřadu městské části. Poskytuje také konzultační a poradenskou činnost a pomoc pro žáky a jejich rodiče, pro učitele a také si lze s tímto pracovníkem smluvit individuální poradenství. Jak

jsem se již zmínila, že metodik prevence je odborníkem v této oblasti, zejména v prevenci sociálně patologických jevů a rizikového chování, je to v dnešní době čím dál více diskutované a nepřehlédnutelné téma, které by se v žádném případě nemělo podceňovat. Naštěstí odeznívá doba, kdy se pracovníci školních institucí schovávali před zhoubnou nemocí v podobě sociálně patologických jevů, kdy nechtěli řešit problémy vznikající s nárůstem novodobých závislostí, a chovali se tak, jako by se patologické chování právě jejich škole vyhýbalo a neexistovalo. Společnost a odborníci bojují s těmito narůstajícími deviacemi a patologickými jevy, zaměřují se více na prevenci těchto nežádoucích jevů, což jsou kroky vedoucí k útlumu nárůstu deviantního chování. Školní metodik prevence tedy pracuje na aktivitách směřujících k intervenci a prevenci kriminality, záškoláctví, užívání návykových látek, sekt a sociálně patologických náboženských hnutí, syndromu týraných a zneužívaných dětí, a k podpoře zdravého životního stylu.

Okruh odborníků působících ve školním poradenském pracovišti uzavírá kariérový poradce, který je nápomocen v problematice dalšího vzdělávacího postupu žáků a při volbě povolání. Pomáhá žákům posledních ročníků základní školy s vhodnou volbou střední školy, pomáhá jim s vyplněním přihlášek k dalšímu studiu, informuje je o průběhu přijímacích zkoušek, pomáhá s realizací burzy středních škol, informuje o různých veletrzích, týkajících se burzy středních škol, připravuje a podává informace o talentových zkouškách, o pohovorech a celkově řeší problematiku týkající se volby povolání.

3.2 Podstata prevence

Jak jsem již několikrát zmínila, prevence je velmi důležitou součástí ve zmírnění následků sociálně patologických jevů. Alkoholové chuťovky na nás a naše potomky koukají ze všech obchodů, lákající soutěže nutící nás k nákupu různých produktů a cigaretových novinek pod vidinou výhry za nejvíce odeslaných čárových kódů, drogový dealeři ťukající na dveře základních škol, domácí násilí v nenápadných a tichých rodinách nicnetušících sousedů, sexuální loudilové at' v sídlištních ulicích, či na internetu v chatových místnostech či sociálních sítích, modelky kostnatých tvarů, které tiše na nejednu dospívající dívku volají ze všech módních časopisů a masmédií „nejez, ztloustneš, vyzvracej to, jsi tlustá“. Také blikající automaty vábivým zvukem sypajících se mincí přitahují nejedny mladistvé slechy, zvyšující se kriminalita na ulicích, diskotéky pro náctileté, kde alkohol teče proudem byt' je DĚTEM třeba jen 12 let a rodiče s výmluvami, že moje dcera měla spát u kamarádky při zjištění, že právě v nemocnici bojuje s intoxikací.

Někdy jsme bezradní my rodiče, někdy jsou to právě děti, a v některých případech jsou to kamarádi a kamarádky či všímavý sousedé, nebo pedagogové, kteří nejsou lhostejní k divnému chování je-

dinců potýkajících se nástrahami dnešní doby. Najednou si uvědomíme, že danou situaci nezvládneme sami a potřebujeme pomoc, sáhneme po telefonu, hledáme odborníky.

Já sama jsem hledala organizace a sdružení, které se touto problematikou zabývají. Je důležité upozornit, že tyto instituce působí jak v prevenci primární, ale také se zabývají pomocí již vzniklých problémů, takže se interesují v prevenci sekundární, i v prevenci terciární. V nabídce služeb je převážně obsaženo poskytování informací, podpory, společné nalezení řešení, kontakty na další odborníky, a další různá doporučení a pomoc dle zaměření instituce.

Já v následujících kapitolách popíšu zaměření a poskytování služeb vybraných institucí, tyto informace jsem získala z webových stránek té které instituce. Protože můj názor je, že pokud někdo potřebuje pomoc, která mu bude poskytnuta třeba i anonymně a nemá s tím osobní zkušenost, ani se s tím nesetkal u kamarádů, otevře si vyhledávač na internetu a najde si vhodnou organizaci a všechny dostupné informace získá z webových stránek.

3.3 Modrá linka

Občanské sdružení Modrá linka má sídlo v centru jižní Moravy v Brně na ulici Anenská. Toto sdružení bylo založeno v roce 1994 a od roku 2011 rozšířilo poskytování služeb nejen pro děti a mládež, ale i pro dospělé. Poskytování služeb je na základě Zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách, § 55 telefonická krizová pomoc. Závazné jsou pro toto sdružení Standardy kvality sociálních služeb, které vydalo MPSV ČR v r. 2002.

Posláním Modré linky je, že linka důvěry je poskytována na přechodnou dobu dětem, mladým lidem i dospělým jedincům v krizových a obtížných životních situacích. Usiluje o stabilizaci psychologického stavu uživatelů a překonání jejich krize prostřednictvím telefonického kontaktu a internetového poradenství.

Cílovou skupinou této organizace jsou děti, mladí lidé a jejich rodiče, v krizi celé populaci bez omezení věku a problematiky. Služba je poskytována klientům bez rozdílu věku, pohlaví, národnosti, rasy, barvy pleti, politického přesvědčení, náboženského vyznání, zdravotního stavu, sexuální orientace a socioekonomického postavení. Slouží lidem v subjektivně obtížné životní situaci, jako jsou například vztahové, výchovné, osobní, zdravotní sexuální a sociálně-právní problémy, týrání a zneužívání, šikana, domácí násilí, poruchy příjmu potravy a náhlé nečekané traumatizující situace.

Modrá linka v rámci prevence nabízí různé programy určené žákům základních škol. Ty seznamují děti s touto linkou důvěry a formami její práce. Důležitým aspektem programu je povzbuzení dětí

při aktivním hledání pomoci a snížení jejich přirozené nedůvěry a obav, které jim brání v tom, aby se na linku důvěry obrátily.

Pracovníci poskytující služby Modré linky jsou psychologové, pedagogové, sociální pracovníci a další odborníci se speciálním vzděláním v telefonické krizové intervenci a internetovém poradenství. Tito pracovníci poskytují služby pod supervizí a dále se vzdělávají a udržují svoji odbornost. Většina pracovníků kromě práce na lince důvěry pracuje s dětmi a mládeží v dalších organizacích a institucích.

„Vyslechnout znamená poskytnout přístřeší duši...“²¹

Pokud si děti a dospívající neví rady, cítí se ohroženi a potřebují poradit, nebo pomoci, nebo se jen chtějí podělit s někým o své těžkosti, mohou se obrátit prostřednictvím telefonu, skypu, e-mailu, chatu, či návštěvou v psychologické poradně na Modrou linku. Základní pravidla, která při poskytování služeb Modrá linka, respektive pracovníci poskytují, jsou důvěrnost, to znamená, že informace které obdrží od klientů se bez jejich souhlasu nedozví nikdo jiný, jsou vázání mlčenlivostí. Dodržuje se i anonymita, tudíž se pracovníci neptají na osobní údaje klienta, pokud tedy bude pro řešení problému třeba, mohou se zeptat na věk, a i samotní pracovníci zůstávají v anonymitě.

Na webových stránkách Modré linky se také můžeme dočíst, jak se staví pracovníci linky důvěry ke klientům a jakým cílem je jejich práce a komunikace s klienty a také jaké postoje nemůžeme od pracovníků čekat. Hlavním krédem je naslouchat, poskytovat informace, předávat kontakty, pomáhat s vyjádřením pocitů, nabídnout rady a náměty, předávat kontakty v rámci psychosociální sítě, odborník se snaží stabilizovat klienta, je-li rozrušen danou krizovou situací, snaží se o společné hledání optimálních řešení a podpory v blízkém okolí klienta a v neposlední řadě také pracovník nabídne, nebo v případě nutnosti může i zprostředkovat odbornou pomoc. V žádném případě se na klienta nevyvíjí nátlak, nesmí se za něj rozhodovat, není s ním manipulováno, nesmí nabízet zaručené rady a postupy, avšak musí dbát na ochranu života a zdraví klienta, lidských práv a dodržovat platných zákonů České republiky.

Na závěr této kapitoly mi zbývá už jen uvést kontakty na Modrou linku s přáním, aby počet volajících stále klesal tak stejně jako závažnost problémů, kvůli kterým se klienti na sdružení obrací.

Klienti se mohou obracet na linku důvěry v pracovní době od 09-21 hodin telefonicky:

- Pevná linka 549 241 010
- Mobilní telefon 608 902 410 (Vodafone)

²¹ <http://www.modralinka.cz>

Dále mohou klienti využít službu Skype:

- Skype Name: modralinka

Kontaktovat odborníky mohou klienti také písemně elektronickou poštou:

- E-mail: help(zavináč)modralinka.cz

Pokud klientovi vyhovuje chatování, může využít chat dle pravidel Modré linky

- <https://chat.modralinka.cz>

(<http://www.modralinka.cz/?page=home>)

3.4 Podané ruce

Občanské sdružení Podané ruce vzniklo v roce 1991 a jeho kancelář najdeme v Brně, na ulici Francouzská. Všechny informace, které zde ve své práci popíšu, nalezneme na webových stránkách <http://www.podaneruce.cz>.

Sdružení Podané ruce je nestátní nezisková organizace, která se věnuje prevenci, léčbě a další pomoci lidem v problémech s užíváním návykových látek, včetně závislého chování. Pomáhá lidem v obtížných situacích jejich života tvorbou preventivních, podpůrných a intervenčních služeb. Formou kvalitně poskytovaných služeb hledá a vytváří cesty k sociální, zdravotní i osobní stabilizaci klientů, s ohledem na dlouhodobě udržitelnou kvalitu jejich života a osobní spokojenost.

Sdružení působí po celé jižní Moravě, má různé zařízení a pobočky, které jsou převážně stejného zaměření. V Brně je to Kontaktní centrum Vídeňská, které je určeno osobám starším 15ti let, kteří se v důsledku užívání drog ocitli v obtížné životní situaci a také jejím rodinným příslušníkům a blízkým. Poskytované služby jsou poradenství a konzultace pro uživatele nealkoholových drog, poradenství pro jejich rodinné příslušníky, základní zdravotní ošetření a poradenství, testování na infekční nemoci (hepatitidy typu C a B, HIV, syfilis) a související poradenství, těhotenské testy, výměnný program injekčního materiálu a distribuce materiálu ke snížení zdravotních rizik spojených s užíváním drog. Sdružení také poskytuje praní a sušení prádla, základní hygienický servis, využití telefonu a počítače s připojením na internet při řešení aktuální zdravotní a sociální situace, asistence při jednání v návazných službách, pomoc v krizových situacích, zprostředkování dalších zdravotních a sociálních služeb včetně léčby závislostí. Tyto všechny služby kontaktního centra jsou poskytovány bezplatně a je možné je využít anonymně.

Pakliže uživatelé služeb a jejich rodinní příslušníci by potřebovali přímo psychiatrickou pomoc, mohou se obrátit na Psychiatrickou AT ordinaci na Hapalově ulici v Brně, kde je vstup volný i bez

lékařského doporučení a odborné psychiatrické vyšetření a poradenství jsou hrazeny ze zdravotního pojištění a projektu Ministerstva zdravotnictví.

Kontakt na Kontaktní centrum Vídeňská v Brně:

- Telefon 543 249 343
- Mobil 775 889 919
- E-mail: kc.videnska(zavináč)podaneruce.cz

Kontaktní centrum nalezneme také v Olomouci, v Prostějově, v Uherském Hradišti.

Při sdružení Podané ruce také působí brněnská terapeutická dílna Eikón sídlící také na ulici Francouzská. EIKÓN-program pracovní rehabilitace a chráněné práce se snaží o integraci klienta do společnosti. Cílovou skupinou jsou abstinující lidé s drogovou minulostí. Jedná se především o klienty, kteří byli v minulosti závislí na návykových látkách, podstoupili již nějakou formu terapie nebo léčby a v současné době již abstinují a vyjadřují motivaci k návratu do běžného života.

Na stejné adrese také klienti mohou využívat služeb střediska takzvaného Doléčovacího centra Jamtana. Slouží starším 15ti let, kteří ukončují léčebný proces a nabízí skupinovou a individuální psychoterapii, sociální poradenství a asistence při vyřizování osobních dokladů, pojištění, hledání zaměstnání, poskytuje chráněné bydlení klientům starších 18ti let, poskytuje poradenství a edukaci, včetně práce s rodinnými příslušníky.

Nabídka poboček a poskytování služeb je pod hlavičkou jednoho sdružení poměrně široká, tak jako území jejího působení. Jak jsem již na začátku uvedla, tak tato nestátní nezisková organizace působí v oblasti prevence. Centrum prevence při Sdružení Podané ruce vytvořilo „Nabídku primárně preventivních programů pro školní rok 2012/13“. V této nabídce nalezneme opravdu bohatou škálu preventivních akcí pro žáky jak prvního, tak druhého stupně základních škol. Což mě osobně a troufám si říct, že i mnohé pracovníky pohybující se v práci s dětmi a mladými lidmi značně těší. Pro obsáhlost a představu, jakých sociálně patologických jevů se přednášky a prožitkové akce „Nabídky primárně preventivních programů“ týkají, přiložím tento dokument jako přílohu mé bakalářské práce. Naleznete tam možnost uspořádání interaktivních besed pro druhé stupně základních škol pod názvem „Cesta do závislosti“, která se soustředí na vznik závislostí, možné dopady, léčbu a nejčastěji zneužívané drogy mladými lidmi. V nabídce jsou také prožitkové lekce pro 1-5 ročníky například „prevence kouření, užívání alkoholu, vztahy ve třídě“, a pro druhý stupeň lekce „Kdo jsem, jak mě vidí ostatní x kým chci být“, „Jaká jsou má přání aneb co si pustím do života“, „Jak může droga

ovlivnit mé vysněné povolání“, „Svoboda x být v něčí moci“ a spoustu dalších přednášek týkajících se šikany, gamblingu, poruch příjmu potravy, záškoláctví atd.

(<http://www.podaneruce.cz/>)

3.5 Spondea

Provoz obecně prospěšné společnosti byl zahájen v roce 1998 a rozsahem svých služeb poskytovaných na mezirezortní úrovni spolu s lůžkovým zázemím je jediným zařízením tohoto typu na území jihomoravského kraje. Zřizovatelem společnosti Spondea je Oblastní spolek Českého červeného kříže Brno-město a zaměřením společnosti je problematika týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí.

Spondea je poskytovatelem tří služeb sociální prevence. Jedná se o „Krizovou pomoc“, „Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi“ a „Intervenční centrum“. Tato společnost má také pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí a je provozovatelem Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a nestátního zdravotnického zařízení.

Od svého založení až po současnost se Spondea rozšiřovala, v roce 2004 získala nové prostory od Magistrátu města Brna, do užívání na patnáct let má Spondea k dispozici vilku se zahradou v klidné části Brna. V roce 2006 se zaměření rozšířilo i na dospělé klienty, kteří se stali oběťmi domácího násilí. Preventivní činnost zahrnuje Spondea do své nabídky v roce 2001, od tohoto roku pořádá osvětovou činnost na základních školách a podílí se i na pomoci matkám s dětmi v tísní poskytováním krátkodobých azylových pobytů.

Na webových stránkách nalezneme veřejný závazek společnosti, kde se píše o poslání organizace. Tím je zlepšování kvality dětí, mladých lidí a jejich blízkých, dále osob ohrožených domácím násilím a následným pronásledováním. Cílem je podpora klientů ve schopnosti řešit obtížné životní situace a opětovně se začlenit do společnosti.

Všechny služby poskytované společností na ulici Sýpka v Brně-Černých Polích, jsou poskytovány na základě hlavních, společných principů, kterými jsou bezplatnost, profesionalita a interdisciplinární přístup, který zahrnuje komplexní nabídku služeb, součinnost mezi jednotlivými službami organizace i spolupráci s dalšími odborníky v zájmu a ve prospěchu klientů.

První z poskytovaných služeb Spondei, „Krizová pomoc“, je určena dětem, dospívajícím a studentům do 26 let, které primárně neřeší problematiku závislosti na alkoholu a drogách, a přesto se dostali do nepříznivé životní situace, kterou nejsou schopni sami řešit a osobám jim blízkým. Jedná se především o naléhavou krizi v osobním životě způsobenou vztahovými, rodinnými, sociálními či

školními problémy a neprospěchem, týráním, zneužíváním, zanedbáváním, situacemi po prožití jednorázového traumatu, krizi provázenou poruchami příjmu potravy, sebepoškozováním, domácím násilím, šikanou. Odborníci se v těchto případech snaží o stabilizaci stavu klienta a snížení rizika prohlubování krizového stavu, vedou klienta k orientaci a snaží se o zvýšení schopnosti klienta řešit problém tak, aby dokázal aktivně zapojit své vlastní síly. K formám služeb „Krizové pomoci“ patří základní poradenství, psychologická pomoc, sociálně terapeutická činnost, telefonická krizová intervence, poradenství prostřednictvím e-mailu a chatu a zprostředkování kontaktů s jinými odbornými pracovišti.

Pokud budou potřebovat klienti využít služby „Krizové pomoci“, mohou kontaktovat pracovníky prostřednictvím níže uvedeným kontaktů:

- Telefon 541 235 511 (nonstop)
- Mobil 608 118 088 (nonstop)
- Chat www.chat.spondea.cz
- E-mail krizovapomoc@spondea.cz

Další službou sociální prevence Spondei je „Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi“. Tato preventivní podpora má snahu pomáhat rodinám s dětmi a dospívajícím do 18ti let na území Jihomoravského kraje, které se nacházejí v obtížné životní situaci, jako je např. rozvodová problematika, pokud se potýkají s problémy domácího násilí, mají komunikační potíže v rodině, nefunkční styly výchovy, pokud nastala traumatická událost, týráním, zneužívání či zanedbávání dětí. Spondea prostřednictvím poradenství, doprovázení a terapie pomáhá porozumět potřebám dětí a zlepšit vztahy mezi jednotlivými členy rodiny. Pomocí preventivních akcí zaměřených na nezletilé děti v základních a středních školách se odborníci z této instituce snaží pomoci dětem rozpoznat, kdy potřebují pomoc a učí je, jak pomoc vyhledat. Tato služba je poskytována, pokud je rodina s dětmi schopna lépe se vyrovnávat se změnami a obtížnými životními situacemi, zda jsou rodiče schopni lépe porozumět potřebám svých dětí i sobě navzájem a také pokud děti a dospívající budou lépe informováni o možnostech a místech nabízené pomoci, současně dokáží rozpoznat, kdy je nutné pomoc vyhledat.

Klienti se mohou obrátit na pracovníky Spondei za použití stejných kontaktů, jako u předchozí služby „Krizová pomoc“.

Jako poslední ze třech služeb sociální prevence zajišťuje Spondea „Intervenční centrum Brno“. Toto centrum poskytuje odbornou pomoc a podporu osobám ohroženým nebo již vystaveným domá-

címu násilí a nebezpečnému pronásledování. Služba je poskytována také rodinným příslušníkům a osobám blízkým, které podporují ohroženou osobu v řešení situace domácího násilí. Cílem této služby je pomoci ohroženým osobám tak, aby byly schopny řešit situaci související s domácím násilím. Tato služba je určena všem osobám bez rozdílu věku a pohlaví, které se dostaly do nepříznivé životní situace vlivem domácího násilí a pronásledování. Jedná se o osoby ohrožené, nebo již vystavené psychickému, fyzickému, sexuálnímu či ekonomickému domácímu násilí, nebo následnému nebezpečnému pronásledování, dále se pomoc týká osob blízkých, nebo svědků domácího násilí. V oblasti interdisciplinární spolupráce je cílovou skupinou odborná i laická veřejnost. Odborníci Intervenčního centra se snaží směřovat ohrožené osoby k zajištění vlastního bezpečí a k zajištění bezpečí jejich dětí, snaží se o zklidnění klienta v pro něj nepříznivé situace, zaměřují se na rozvoj spolupráce mezi poskytovateli jiných sociálních služeb a státních institucí v rámci řešení problematiky domácího násilí. Intervenční centrum má také svá detašovaná místa v Břeclavi, Hustopečích, Veselí nad Moravou a ve Znojmě.

V případě potřeby mohou klienti kontaktovat pracovníky:

- Mobil 739 078 078 (v konzultačních hodinách, o víkendu nonstop)
- Telefon 544 501 561 (v konzultačních hodinách)
- Fax 544 526 561
- Chat www.chat.ic-brno.cz
- E-mail intervencni-centrum@spondea.cz

(<http://www.spondea.cz/>)

3.6 Dílčí závěr

Nebylo pro mě lehké vybrat hlavní instituce působící v oblasti prevence sociálně patologických jevů. Naštěstí je více organizací, které se touto problematikou zabývají a snaží o osvětu a působení na naši budoucnost, což jsou naše děti a mladiství. Naše doba opravdu skýtá spoustu nebezpečí, lidé jsou lhostejní, rodiče mají stále málo času a mnohdy se přou, že škola je hlavní činitel ve výchově dětí. Což není pravda, jak sami víme, rodina je hlavním činitelem ve výchově dětí a škola dalším důležitým článkem, která ovšem nepřebírá zodpovědnost ve výchově dětí, ale obě tyto instituce by měli být v souladu. V řadě případů se stáváme svědky, že obě tyto instituce selhávají. Důležitým článkem v dodržování práv dětí jsou orgány sociálně-právní ochrany dětí, které jsem ve své práci nezmínila. Instituce Spondea má pověření k tomuto výkonu, ale orgány mají také zastoupení na

každém úřadě městské části, nebo v obcích s rozšířenou působností. Mým přáním je, aby těchto případů stále ubývalo a počet dětí, které potřebují pomoc, bylo co nejméně. Nikdy se ale sociálně patologické jevy zcela nevymýtí, to snad není ani možné. Proto je nesmírně důležitý pilíř prevence a v rámci preventivních kroků ať už zaměřených na společnost jako celek, nebo na jedince v rizikové oblasti, či na dané patologické jevy a deviantní chování. Děti a mladiství patří k nejohroženější skupině celé naší společnosti. Snahou pracovníků školního pracoviště je pomocí uplatňování preventivních aktivit a programů působit na děti přiměřeně jejich věku minimalizovat a vytěsňovat patologické jednání z budovy školy, pomoci jim poradit si s krizovými situacemi, poradit a naučit je jak a na koho se mohou obrátit a požádat si o pomoc, osvětová činnost, spolupráce s rodinou a společné vedení dětí ke zdravému způsobu života.

Školy a školní zařízení by měli působit v oblasti prevence ruku v ruce s vnějšími institucemi. Tato spolupráce se ukazuje v současné době jako osvědčená, instituce disponují s širokou nabídkou preventivních programů, uskutečňují různé aktivity ve spolupráci se školou. Také organizace a sdružení poskytující služby v oblasti volnočasových aktivit a v neposlední řadě nízkoprahové zařízení jsou ve volném čase dětí stále více oblíbené, využívané a efektivní.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÁ METODA

4.1 Stanovení cíle

Cílem mé bakalářské práce bylo podat informace o preventivní péči v oblasti sociálně patologických jevů žáků základní školy a zjistit informovanost žáků druhého stupně základní školy v této oblasti. Cílem bylo zjistit zkušenosti žáků se sociálně patologickými jevy, zda jsou si z hlediska preventivní práce vědomi, na koho se mohou obrátit v případě pomoci s řešením vzniklých problémů, ať už sobě samému nebo svému spolužákovi, sousedovi nebo osobě blízké. Drogy, alkohol a šikana jsou nejvíce známá slova již mezi dětmi na základních školách. Z tohoto důvodu jsem popsala tyto sociálně patologické jevy, které jsou v poslední době naštěstí brána širokou veřejností jako nebezpečné. Věnovala jsem pozornost učitelům působících přímo na základní škole v Brně-Lišni na ulici Masarova, dále jsem se zaměřila na důležitost vlivu rodiny a prostředí ve výchově dětí, na spolupráci rodiny se školou, a také na vliv prevence z hlediska volnočasových aktivit u dětí a adolescentů. Ke konci teoretické části bakalářské práce jsem popsala činnost institucí působících v oblasti prevence na území Jihomoravského kraje, které jsou zainteresovány v této problematice, podílejí se na tvorbě preventivních programů sociálně patologických jevů, vytvářejí aktivity směřující ke snížení deviantního jednání, pomáhají dětem naučit je, jak si říci o pomoc a zvládat poradit si s krizovými situacemi.

4.2 Metodika

Vzhledem k cílům mé bakalářské práce jsem použila v rámci empirického výzkumu kvantitativní přístup. Zvolila jsem standardizovaný dotazník, který je nejvhodnějším přístupem k získávání hromadných údajů.

Otázky pro žáky jsem rozložila do čtyř částí. Otázky jsem zvolila zavřené a otevřené otázky se seznamem odpovědí. Dotazník je anonymní.

V první části dotazníku jsem položila základní otázky jakého je respondent pohlaví, jaký má věk, ve kterém je ročníku a zda vlastní občanský průkaz. Dále jsem zjišťovala, zda má respondent sourozence, zda ho vychovávají oba rodiče, jestli jsou zaměstnaní a jaké mají vzdělání. Také jsem se dotazovala, zda rodiče kouří a pijí alkohol.

Ve druhé části dotazníku mě zajímalo, jakým sportem či zájmovou činností se respondent zajímá, s kým nejčastěji tráví volný čas a zda má kamarády. Důležitou roli pro mě hraje i otázka, jak pohlíží

respondent sám na sebe, zda je v kolektivu oblíbený a poslední otázka druhé části je, jestli je ve třídě více oblíbených, či neoblíbených spolužáků.

Další část dotazníku obsahuje tabulku, ve které jsou otázky, zda mají žáci zkušenost s kouřením, alkoholem, drogami a užíváním těchto návykových látek včetně kávy. Následují otázky týkající se šikany. Respondentů se dotazuji, zda se setkali ve škole či ve svém okolí se šikanou, ať už jako svědek, oběť či agresor.

Poslední čtvrtá část dotazníku je nejvíce obsáhlá a týká se prevence sociálně patologických jevů. Otázky jsou směřovány na preventivní programy a akce pořádané školou, spolupráce rodiny se školou, jaké mají možnosti žáci volnočasových aktivit, zda znají instituce v okolí svého bydliště poskytující využití volného času. Další dotazy jsem kladla na právní vědomost žáků. Zařadila jsem tam tyto otázky z důvodu, protože část dotazníků jsem plánovala rozdat do devátých tříd základní školy. V tomto ročníku je již řada žáků, kteří vlastní občanský průkaz a moje domněnky jsou takové, že nemají představu o své trestní odpovědnosti. Poslední z otázek jsou, zda mohou respondenti v případě pomoci z oblasti sociálně patologických jevů a deviantního jednání kontaktovat tísňové linky Policie České republiky a Městské policie, pakliže tuto možnost uznávají, zda jí využili.

Výsledky odpovědí budu uvádět v celkovém počtu respondentů, které též uvedu v procentech z celkového počtu žáků.

4.2.1 Stanovení hypotéz

Hypotéza č. 1

Předpokládám, že většina dětí rodičů kuřáků má již první zkušenost s kouřením

Hypotéza č. 2

Předpokládám, že se více jak 70% žáků setkalo se šikanou ve své škole

Hypotéza č. 3

Domnívám se, že většina žáků neví, na koho se obrátit o pomoc při řešení sociálně patologických jevů

Hypotéza č. 4

Domnívám se, že si žáci nejsou vědomi své trestní odpovědnosti

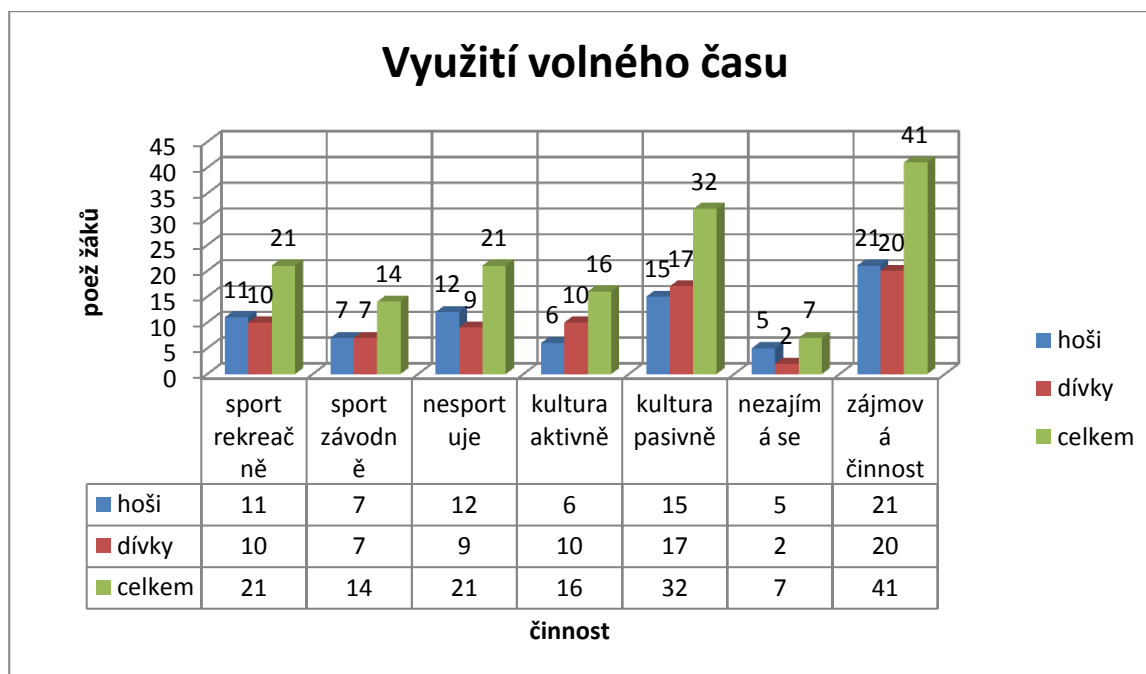
5 VLASTNÍ VÝZKUM

Dotazníky byly rozdány prostřednictvím třídních učitelů do osmých a devátých tříd ZŠ Masarova v Brně v počtu 60 kusů. Vyplněných dotazníků se mi vrátilo 46 řádně vyplněných, což značí 76,66%. Z první části dotazníku jsem zjistila následující údaje:

dotazníkového šetření se účastnilo 24 hochů (52,17%) a 22 dívek (47,82%). Ve skupině chlapců jich vlastní občanský průkaz 10, to je 21,74% z celkového počtu respondentů a občanský průkaz u dívek je v počtu 14, to značí 30,43% z celkového množství respondentů. Kompletní počet respondentů, vlastníci občanský průkaz je 24 (52,17%). Z první části dotazníkového šetření je také patrné, že 36 dotazovaných vychovávají oba rodiče, to je 78,26% a zbylých 10 dotazovaných (21,74%) žije ve výchově pouze s jedním z rodičů, jednoho žáka vychovává babička. Dle odpovědí na otázku, zda má respondent sourozence jsem zjistila, že 3 hoši (6,52%) a 3 dívky (6,52%) vyrůstají jako jedináčci bez sourozenců.

Druhou část dotazníku jsem vyjádřila v následujících grafech:

Graf č. 1 Jak tráví respondenti volný čas (otázka č. 15, 16, 17)

Ve výzkumu mě zajímalo, jak žáci využívají svůj volný čas. Jak již bylo zmíněno v praktické části práce, je velmi důležité efektivní využívání volnočasových aktivit z hlediska prevence sociálně patologických jevů. Z dotazníkového šetření je patrné, že sportem se zabývá celkem 35 žáků, což je 76,09% a tento výsledek je značně uspokojivý. Z tohoto počtu sportuje rekreačně 21 žáků celkem

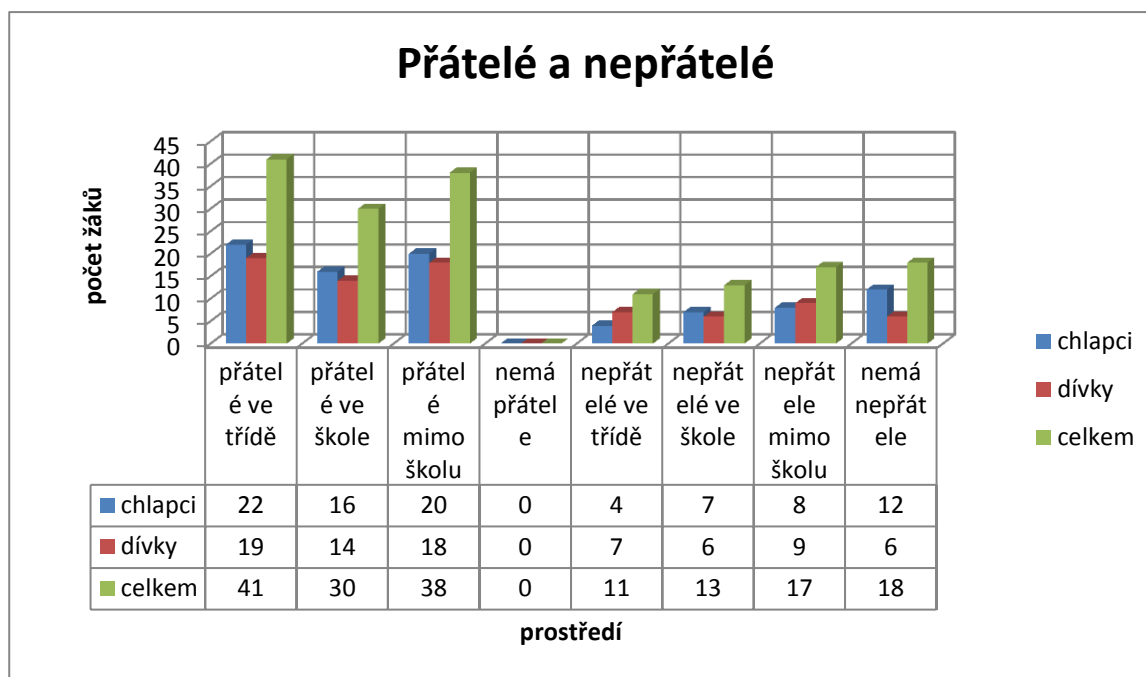
(45,65%), z toho 11 hochů (23,91%) a 10 dívek (21,74), sportem se zabývá závodně 7 hochů (15,22) a 7 dívek (15,22).

Další otázka se týkala kulturního vyžití, až už aktivního, nebo pasivního. Aktivně zabývající se různými kroužky jako jsou například pěvecké, hra na hudební nástroje, dramatické kroužky, je 16 respondentů celkem (34,78%), z toho 6 chlapců (13,04%) a 10 dívek (21,74%). Pasivně využívá kulturní složku volnočasových aktivit jako je návštěva kina, divadla, koncertů, přednášek, výstav atd. 32 respondentů (69,57%) a týká se to 15 chlapců (32,61%) a 17 dívek (36,96%). Tento výsledek je taktéž velmi uspokojivý, a poukazuje na využívání volného času činnostmi působící preventivně.

Další otázka zněla, aby respondenti uvedli, jakou zájmovou činností se zabývají ve svém volném čase. Jedná se o práce na počítači, sledování televize, hraní počítačových her, procházky, výlety, pomáhání s domácími pracemi, starání se o domácí mazlíčky atd. Jakoukoliv zájmovou činností se zabývá celkem 41 respondentů (89,13%), z toho 21 chlapců (45,65%) a 20 dívek (43,48%). Nejvíce uváděli respondenti počítač, televize, hry, nejméně pomáhání v domácnosti, výlety. Zde se odráží syndrom dnešní počítačové doby a velmoc sociálních sítí.

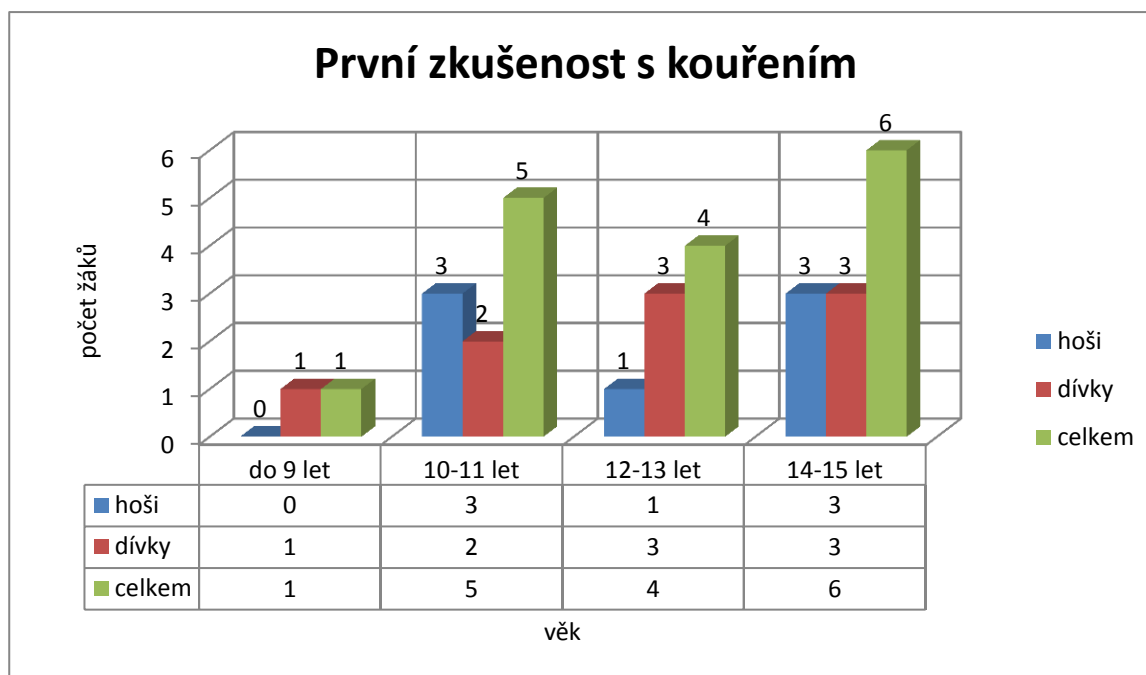
Záporně na sportovní aktivity odpovědělo 21 respondentů (45,65%), z toho 12 hochů (26,08%) a 9 dívek (19,57%). Žádnou kulturní činnost nemá 7 žáků (15,22%), jedná se o 5 chlapců (10,87%) a 2 dívky (4,35%). Svědčí to o větší míře respondentů, kteří nemají vztah k pohybové činnosti, což je z hlediska zdravého způsobu života neuspokojivý výsledek a stálo by za úvahu se této oblasti věnovat. Dle mého názoru za to opět může dnešní konzumní společnost, která je pohlčena různými reklamami a promo akcemi, které jistě ve značné výši neobsahují ve své nabídce propagování sportovních aktivit.

Graf č. 2 Přátelé a nepřátele v okolí respondenta (otázka č.19,20)

Z grafu číslo 2 je patrné, že daleko více respondentů uvádí, že má ve svém okolí přátele a kamarády. Ve třídě má své kamarády celkem 41 žáků (89,13%), z toho 22 chlapců (47,83%) a 19 dívek (41,30%). Ve školní prostředí najde kamarádství 16 chlapců (34,78%) a 14 dívek (30,43%), celkem se jedná o 30 žáků (65,22%). Přátelé v prostředí mimo školu má 20 chlapců (43,48%) a 18 dívek (39,13%), celkem se jedná o 38 respondentů (82,61%). Na druhou stranu nepřátele ve školní třídě má 11 žáků (23,91%), uvedli to 4 hoši (8,70%) a 7 dívek (15,22%). Další nepřátele ve školní budově nalezne 13 žáků (28,26%), a to 7 chlapců (15,22%) a 6 dívek (13,04%). Ve svém okolí se setkává s nepřátelstvím 8 hochů (17,93%) a 9 dívek (19,57%), celkem se tento problém týká 17 respondentů (36,96%). Bez přátel není žádný respondent a to, že nemá žádné nepřátele uvedlo 12 hochů (26,09%) a 6 dívek (13,04%). Celkem je to 18 žáků (39,13%).

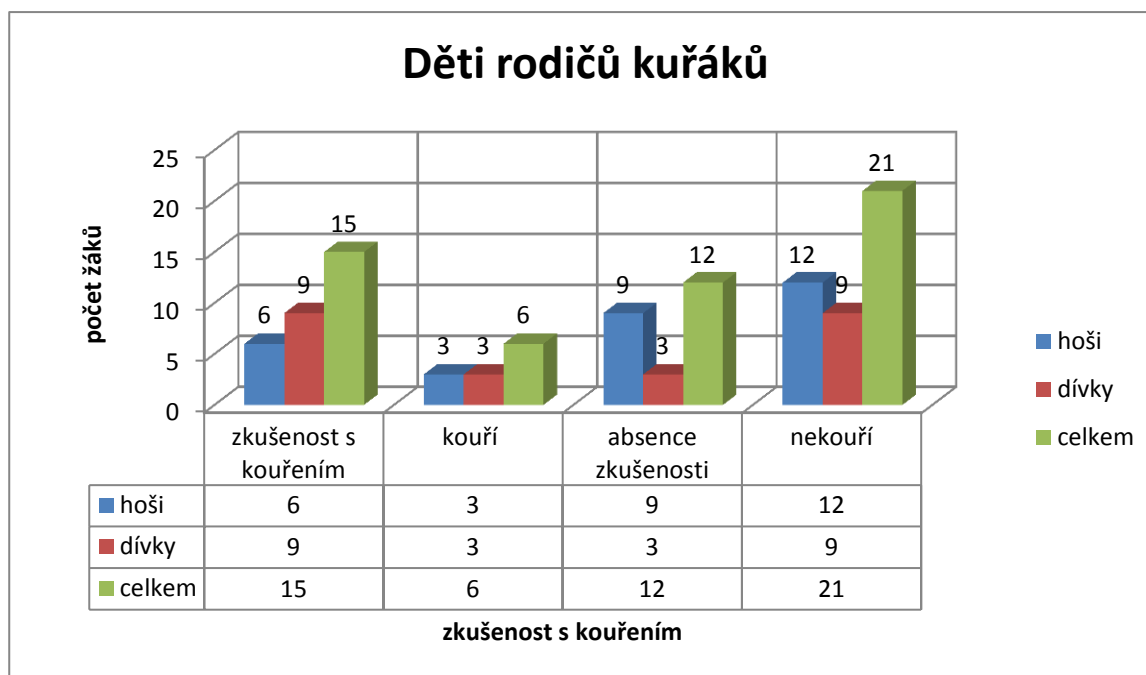
Graf č. 3 První zkušenost s kouřením (otázka č. 23)

Z grafu můžeme vidět, že do svých devíti roků nezkusil žádný z dotazovaných hochů svoji první cigaretu, ale jedna dívka (2,17%) uvedla, že do věku 9 let poprvé vyzkoušela kouření. Mezi desátým a jedenáctým rokem jsem zaznamenala nárůst. 3 chlapci (6,52%) a 2 dívky (4,35%) poprvé okusili cigaretu v tomto nízkém věku. Celkem tedy uvedlo pět respondentů první kouření v 10-11 letech, což značí 10,87% žáků. V další věkové hranici 12-13 let je jeden hoch (2,17%), který poprvé kouřil v tomto věku a tři dívky (6,52%), celkem se to týká 8,70% respondentů. V poslední řadě se dotaz týkal 14-15ti letých žáků, kdy celkem 6 z nich má zkušenost s kouřením, což znamená 13,04%, z toho se jedná o tři chlapce (6,52%) a tři dívky (6,52%).

Z grafu je tedy patrné, že nejvíce se problém týkal nejvyššího stupně základní školy, ale již druhé místo na tomto žebříčku zastávají děti 10-11 leté. Nedá se také přehlédnout, že častěji uvádí kouření dívky než chlapci. Celkem 9 dívek ze všech kategorií (19,59%) a celkem 7 hochů (15,21%) ze všech věkových kategorií již mají zkušenost s kouřením.

Graf č. 4 Děti rodičů kuřáků (otázka č. 13, 23)

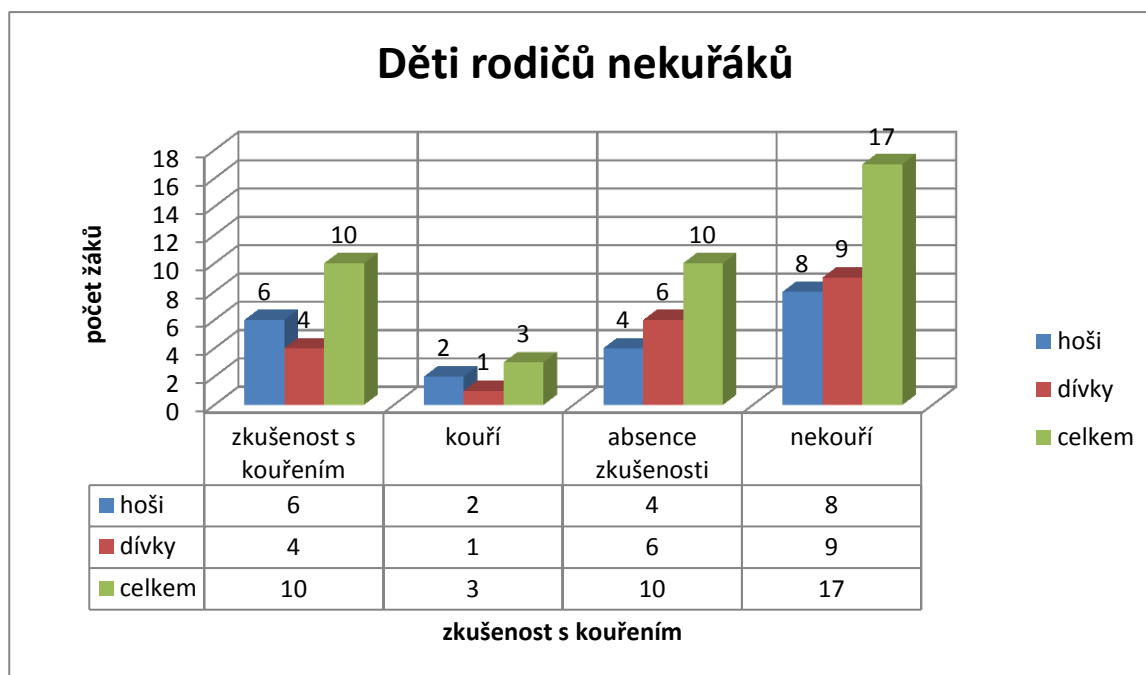
Děti ve výchově rodičů, kteří alespoň jeden z nich pravidelně kouří, uvádí své zkušenosti s kouřením následovně:

Z celkového počtu dotazovaných je to 15 hochů (32,61%), kteří uvádí, že mají rodiče kuřáky a 12 dívek (26,08%) také uvedlo rodiče pravidelně kouřící. Celkem 27 žáků žije v domácnosti s dospělými kuřáky, což je 58,70% dotazovaných.

Žáků z této kategorie, kteří vyzkoušeli kouření je více než polovina, jedná se o 15 adolescentů (55,55%), z toho 6 chlapců (10,80%) a 9 dívek (16,20%) a naopak, žáků kteří ještě nikdy neokusili cigaretu je 12 (44,44%), z toho 9 chlapců (20,25%) a 3 dívky (6,75%).

Pokud se podíváme na další sloupce grafů, kde uvádím dotazy, zda žáci pravidelně kouří či nekouří, alespoň zde můžeme vidět pravda trochu uklidňující čísla. Nekouří 21 žáků z celkového počtu 27 což značí 77,77% a pravidelně kouří 6 žáků, to jest 22,22%.

Graf č. 5 Děti rodičů nekuřáků (otázka č. 13, 23)

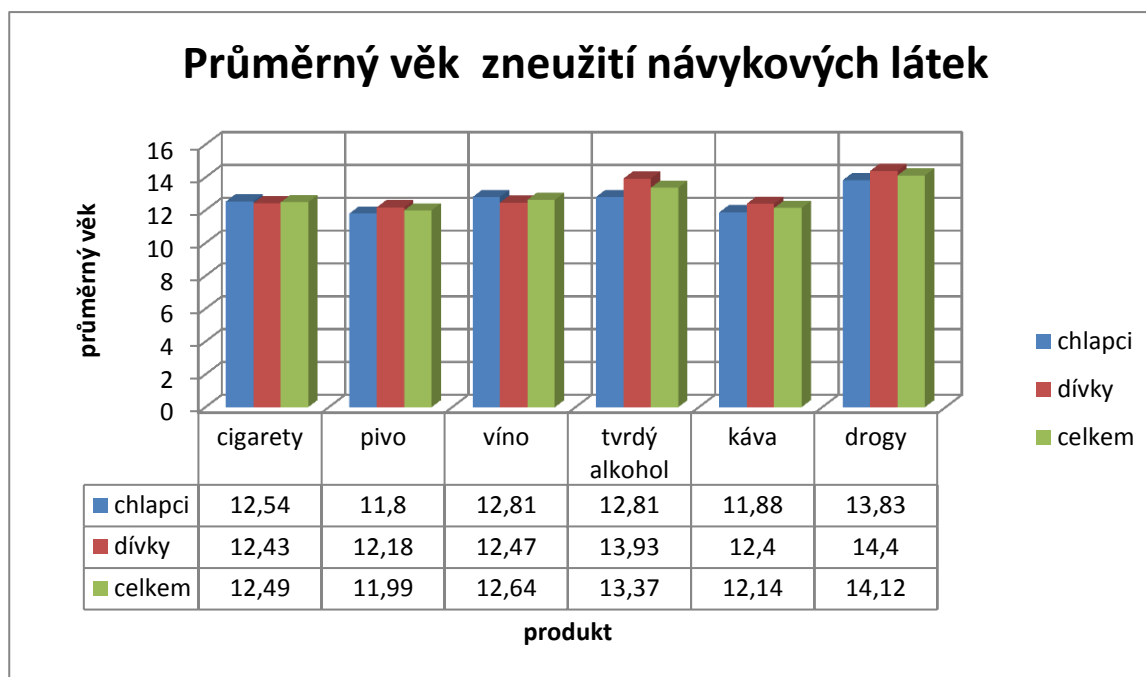

Tento graf se týká dětí, které vyrůstají v rodinách nekuřáků. Z celkového počtu respondentů uvedlo tuto skutečnost 10 hochů (21,74%) a 10 dívek (21,74%), celkem se tedy týká 43,48%.

Tito žáci nekuřících rodičů se setkali s cigaretou a vyzkoušeli ji v počtu 10 tj. 50%, z toho zkusilo cigaretu 6 hochů (30%) a 4 dívky (20%). Stejný počet žáků skýtá tu skupinu, která ještě nikdy nevyzkoušela kouření – 10 žáků (50%), z toho to jsou 4 hoši (20%) a 6 dívek (30%).

Ze skupiny žáků, kteří již vyzkoušeli kouření, jich pravidelně kouří celkem 3, což znamená 15% a jedná se o 2 hochy (10%) a 1 dívku (5%). A z celkového počtu nekouří 17 žáků (85%), to znamená, že se jedná o 8 hochů (40%) a 9 dívek (45%).

Graf č. 6 Zneužití návykových látek (otázka č. 23)

V tomto grafu je patrné, jaký průměrný věk žáků je při prvních pokusech zneužití návykových látek. Po cigaretě sáhly děti v průměru ve 12,5 letech, v nižším věku to jsou však dívky, které si okusí cigaretu. Jejich průměrný věk je 12,43 roků a u chlapců je to 12,54 roků.

Lahodný zlatavý mok tolik oblíbený u české populace vyhrává i v našem grafu první místo v nejnižším průměrném věku ochutnání dětmi. Pivo okusí děti v 11,99 letech, chlapci dříve a to v 11,8 letech a děvčata v 12,18 letech. V tomto případě ovšem neznamená prvenství radostnou zprávu.

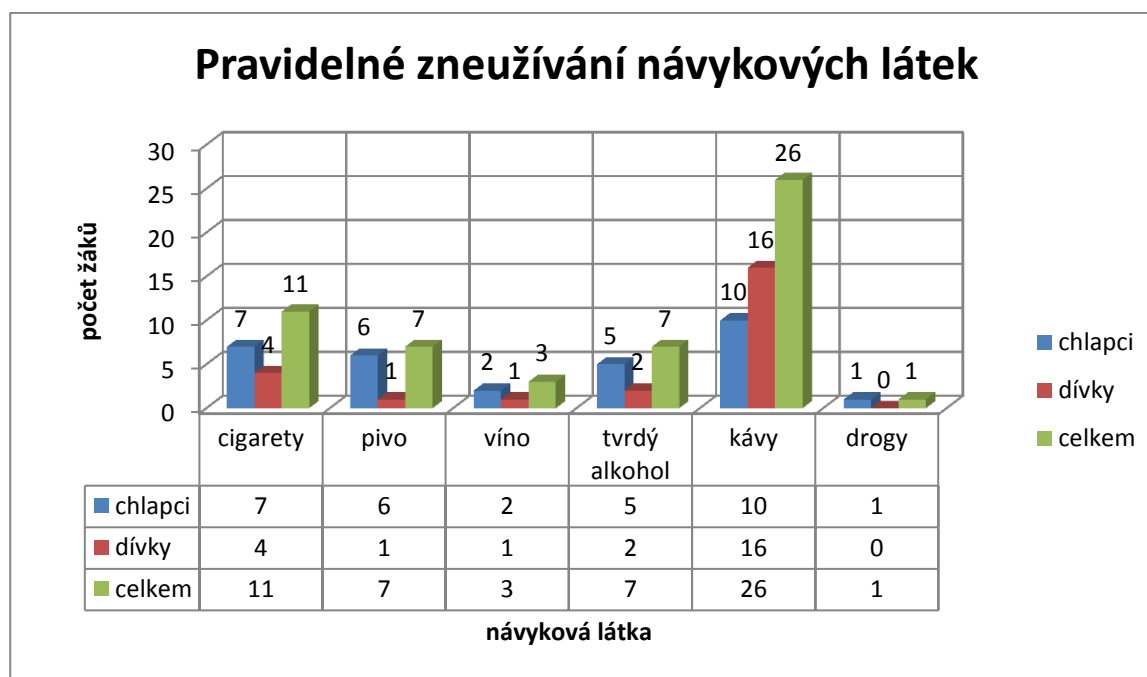
Co se týká vína, to poprvé okusili chlapci ve 12,81 letech a dívky v průměru o něco dříve a to ve 12,47 letech. Celkový průměrný věk v pití vína je 12,64 roků.

Tvrdý alkohol adolescenti zjevně ochutnají jako jednu s posledních návykových látek, v průměru ve 13,37 letech. Zde to jsou chlapci, kteří sáhnou dříve po panáku a to v 12,81 letech, na rozdíl od děvčat, které okusí tvrdý alkohol průměrně v 13,93 letech. I tak ale jsou čísla značně znepokojivé, uvážíme-li, že i přes zákaz prodeje alkoholických nápojů mladším osmnácti let mají zkušenost s těmito produkty žáci v průměru dříve než ve třinácti letech.

Údaje, které stojí taktéž za úvahou jsou zkušenosti s kávou v průměru ve 12,14 letech. Ještě dříve jsou to chlapci, kteří si nalili šálek kávy již v 11,88 letech. Poté dívky ve věku 12,4 roků. Jak je možné užívání kávy v tak nízkém věku u dětí? Vysvětlit si to mohu tím, že káva není brána u rodičů jako nijak závadná a návyková a již samotní rodiče jsou vzorem pro děti.

Poslední návykovou látkou v grafu a nejvíce závažnou je skupina drog, kdy nejčastěji děti uváděly marihuanu a v průměru ji poprvé vyzkoušely ve 14,12 letech, z čehož byli dříve chlapci a to v průměru ve 13,83 letech a dívky ve 14,4 letech.

Graf č. 7 Zneužívání návykových látek pravidelně (otázka č. 23)

Předešlý graf poukazoval na to, kdy poprvé respondenti ochutnali alkohol, cigarety, kávu či grogy. Na rozdíl od toho graf č. 7 ukazuje, počet respondentů, kteří u neřestí zůstali a kladně odpověděli na otázku, zda užívají některé návykové látky pravidelně. Výsledkem výzkumu je, že celkem 11 žáků (23,91%) kouří pravidelně a to alespoň jednou týdně, či jednou denně. V této skupině žáků je více chlapců, 7 (15,22%) jich uvedlo pravidelné kouření, a 4 dívky se přiznaly, že kouří pravidelně (8,70%).

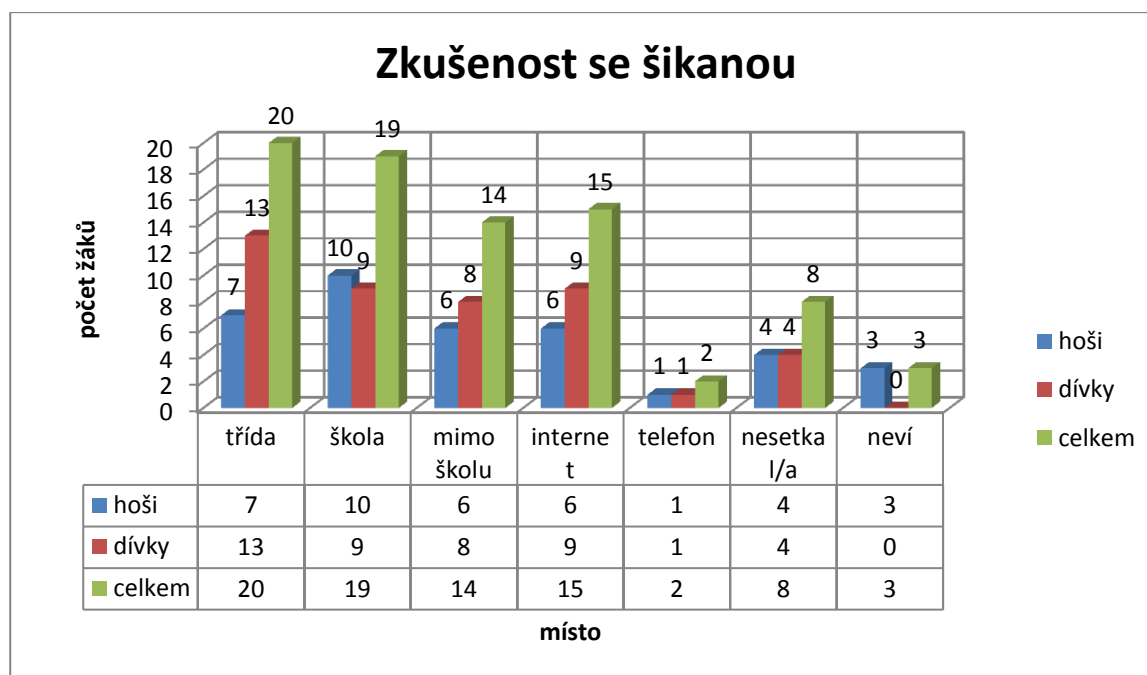
U piva zůstalo 7 respondentů (15,22%), z toho je převaha hochů. 6 (13,04%) jich pravidelně popíjí pivo a na rozdíl od nich jen jedna (2,17%) dívka přiznala pravidelné užívání piva. V pravidelném užívání vína je výsledek naštěstí nízký, celkem 3 žáci (6,52%) přiznávají pití vína a z toho jsou to 2 chlapci (4,35%) a jedna dívka (2,17%) taktéž jako to bylo u pití piva. Tvrdý alkohol je výsledkem podobně jako to bylo u pití piva. Celkem 7 respondentů (15,22%) přiznávají pravidelné pití panáků, což je 5 chlapců (10,87%) a 2 dívky (4,35%).

Zvláštní pozornost je třeba ale věnovat kávě, která také spadá do skupiny návykových látek. Pravidelné užívání zvítězilo coby do celkového počtu respondentů. Tím je tento výsledek děsivější, že se

jedná o 14-15ti leté děti. Celkem 26 (56,52%) jich uvedlo, že pravidelně užívají kávu. Znamená to větší polovinu dotazovaných. Na tomto výsledku se z větší míry podílejí dívky, 16 (34,78%) jich pravidelně popijí šálek kávy a k nim se přidává 10 chlapců (21,74%). Jistě je to odrazem celé naší společnosti a osvojení si pití kávy jako každodenních rituálů a životabudiče. Naše děti nás napodobují a vyrovnávají se tak se světem dospělých.

Co se týká pravidelného užívání grogy, přiznal se pouze jeden chlapec (2,17%) k pravidelnému užívání marihuany. Je to naprosté minimum dotazovaných a pokud se respondenti vyjádřili pravdivě, mohu si jen přát takové výsledky i do budoucích let. Samozřejmě to není impuls ke zmírnění preventivního působení na děti základních škol, ba naopak.

Graf č. 8 Zkušenost se šikanou (otázka č. 25)

V grafu číslo 8 jsem vyhodnotila otázky č. 25, kde jsem se dotazovala respondentů, zda-li se setkali již se šikanou a pokud ano, tak v jakém prostředí.

20 žáků (43,48%) z celkového počtu 46 žáků uvedlo místo setkání třídu. Jednalo se o 7 hochů (15,22%) a 13 dívek (28,26%) a dle mého názoru je to poměrně vysoké číslo.

Dále 19 žáků (41,30%) uvádí školu, jakožto působiště šikany, zde je to téměř pohlavím vyrovnané. Jedná se o 10 hochů (21,73%) a o 9 dívek (19,57%).

Mimo školu se setkala se šikanou 6 hochů (13,04%) a 8 dívek (17,39%), celkově se tedy jedná o 14 respondentů, v procentech toto číslo znamená 30,43% dětí, kteří se někde v okolí domu, či při volnočasových aktivitách setkali s tímto sociálně patologickým jevem.

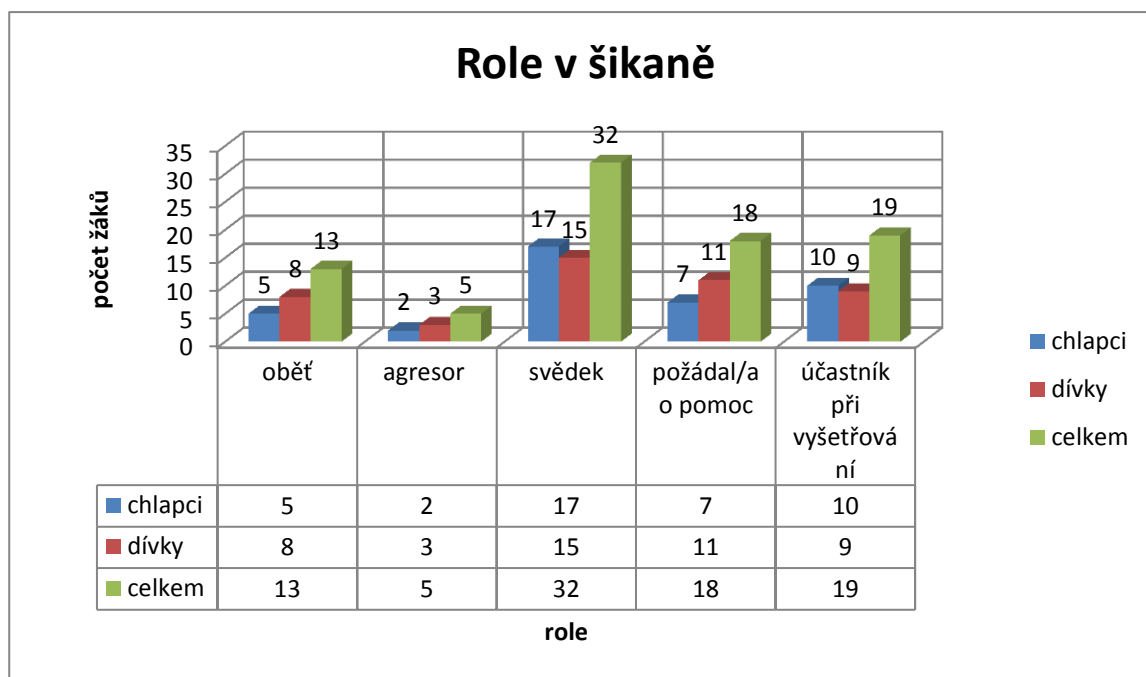
Jak dnešní internetová doba skýtá spoustu času tráveného u počítače, tak se snad není ani čemu divit, když poměrně větší počet respondentů uvádí kyberšikanu. Na třetím místě v tomto grafu uvedlo celkem 15 dětí (32,61%), že se setkala se šikanou prostřednictvím internetu. V menší míře jsou to chlapci, kteří se setkali s kyberšikanou, uvedlo to 6 hochů (13,04%). Větší počet je dívek, které v počtu 9 (19,57%) uvádí místo šikany internet.

Šikana po telefonu dle respondentů není až tak závažná, jako předchozí prostředí. Zkušenost s tímto jevem uvádí 2 respondenti (4,35%), jeden hoch (2,17%) a jedna dívka (2,17%).

Poměrně malé množství respondentů uvádí, že se se šikanou nikdy nesešli. Jedná se o 8 žáků (17,39%). Uvedli to 4 hoši (8,70%) a 4 dívky (8,70%). Otázkou ale zůstává, jaký důvod měli 3 hoši (6,52%), kteří si vybrali možnost z nabídky odpovědí, že neví, zda se někdy setkali se šikanou. Z dívek si tuto možnost nevybrala ani jedna. Je to snad proto, že mají žáci obavy o tomto problému mluvit, byli snad pouze svědky, či dokonce v roli oběti a nechtějí se k tomu vyjadřovat, i když si jsou vědomi, že vyplnění dotazníku je anonymní? Nebo je snad důvodem jejich lhostejnosti k důležitosti sběru dat a nezáleží jim na odpovědích, které vyberou? Bohužel při dotazníkové formě výzkumu se mohou pouze domnívat.

Každopádně děsivý výsledek více než polovina žáků osmých a devátých tříd se setkala se šikanou ve třídě, což svědčí o důležitosti prevence, které bychom měli věnovat pozornost a snažit se o působení především již na základních školách.

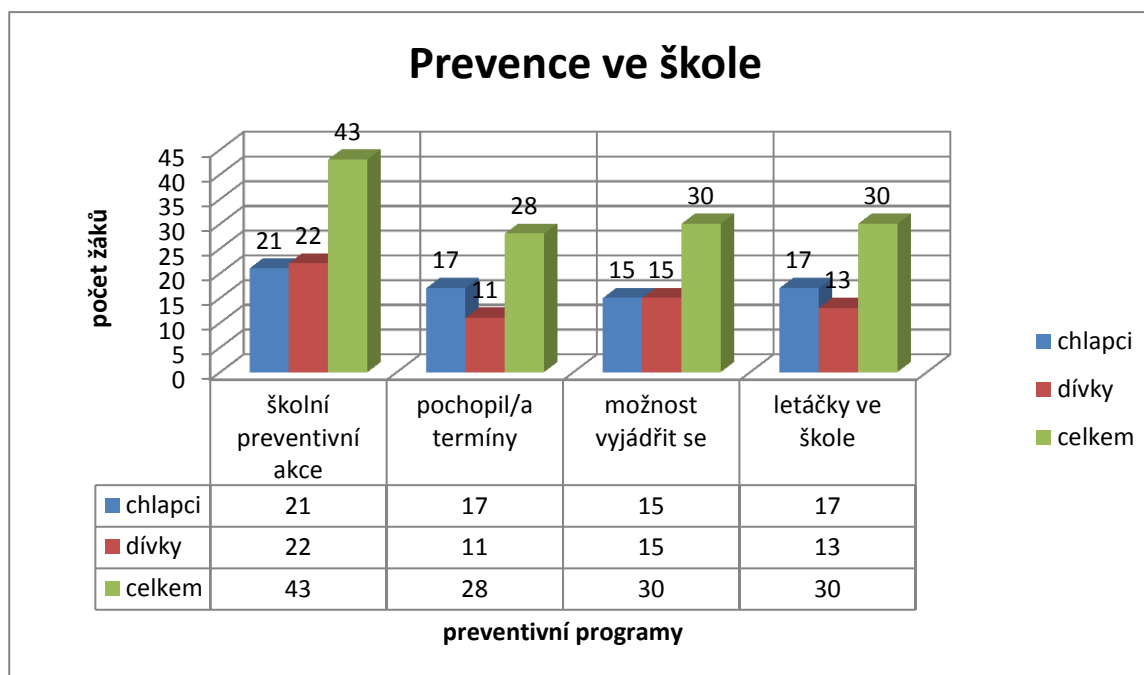
Graf č. 9 Role v šikaně (otázka č. 26-30)

V tomto grafu číslo 9 máme výsledky respondentů na dotazy, zda se již setkali se šikanou a jakou roli v působení tohoto jevu měli. Kladně na dotaz, zda se stali obětí šikany odpovědělo 13 žáků (28,26%). Uvedlo to 5 chlapců (10,87%) a 8 dívek (17,39%). Do role agresora se dostalo celkem 5 žáků (10,87%), přiznali to 2 chlapci (4,35%) a 3 dívky (6,52%). Svědectví však přiznalo největší počet žáků. Celkem uvedlo 32 respondentů (69,57%), že se stali svědky šikanování. Jedná se o 17 hochů (36,96%) a 15 dívek (32,61%).

Na dotaz, zda byli nuceni si požádat o pomoc při řešení šikanování odpovědělo ano celkem 18 žáků (39,13%). Uvedlo to 7 chlapců (15,22%) a 11 dívek (23,91%). Téměř stejný počet žáků uvedlo, že se stali účastníky vyšetřování šikany, ať už se nacházeli v roli agresora, oběti či svědka. Je to příznivá zpráva a výsledek toho, že již tento sociálně patologický jev není pracovníkům školních zařízení tak lhostejný. Celkem 19 žáků (41,30%) se účastnilo vyšetřování, uvedlo to 10 hochů (21,74%) a 9 dívek (19,57%).

Graf č. 10 Školní preventivní programy (otázky č. 32, 34, 35, 36)

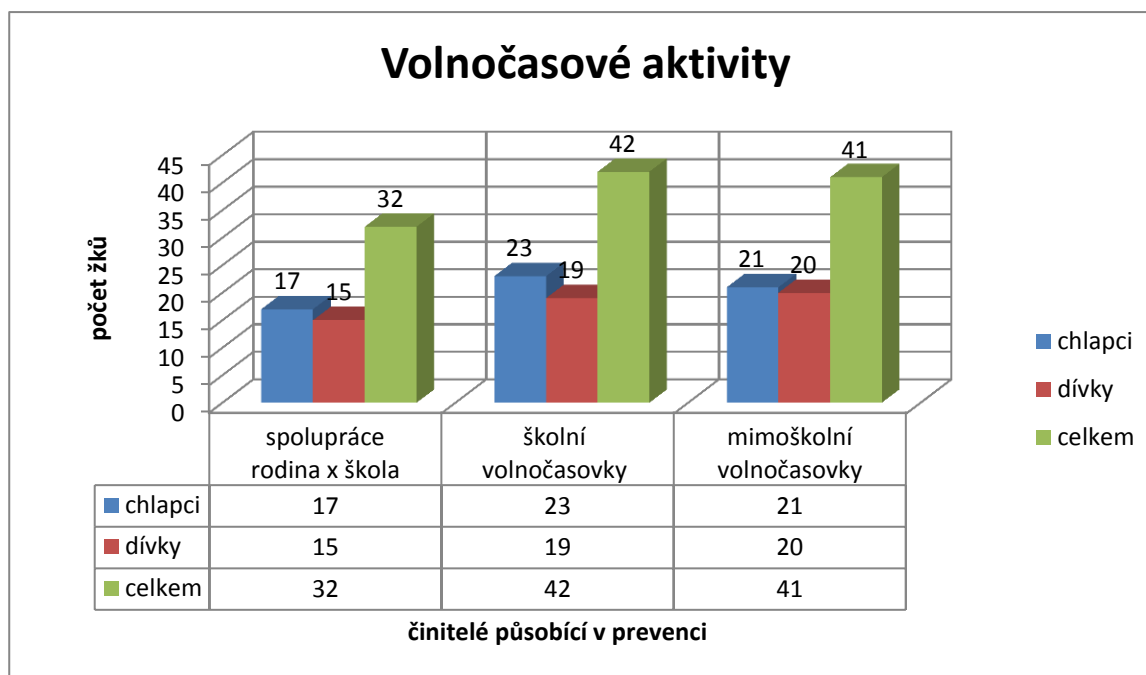
Ve výzkumu jsem chtěla zjistit, jak žáci vnímají prevenci na své škole. Výsledky, řekla bych, jsou celkem příznivé, ale toto hodnocení přenechám odborníkům na dané základní škole.

Na otázku, zda se pořádají preventivní akce v podobě různých přednášek, seminářů a podobně, uvádí kladnou odpověď téměř většina dotazovaných, celkem 43 (93,48%). Z toho 21 chlapců (45,65%) a 22 dívek (47,83%).

Ovšem s pochopením celé preventivní akce a odborných termínů se přiznalo 28 žáků celkem (60,87%). Jedná se o 17 hochů (36,96%) a 11 dívek (23,91%). Otázkou je, zda po ukončení preventivních akcí nastává nějaká zpětná vazba ke zjištění, zda žáci vše pochopili a zda mohou klást dotazy k problematice daného tématu. S tím souvisí i další výsledek v grafu, což uvedlo celkem 30 žáků (65,22%), že měli možnost vyjádřit se na preventivních akcích. Ať už dívky, či chlapci, obě skupiny obsahují stejný počet kladných odpovědí (32,61%).

Poslední výsledek grafu číslo 10 je taktéž uspokojivý. Celkem 30 žáků (65,22%) si uvědomuje, že má k dispozici propagační materiál na své škole týkající se prevence sociálně patologických jevů. Uvádí to 17 chlapců (36,96%) a 13 dívek (28,26%).

Graf č. 11 Volnočasové aktivity (otázky č. 40, 42, 44)

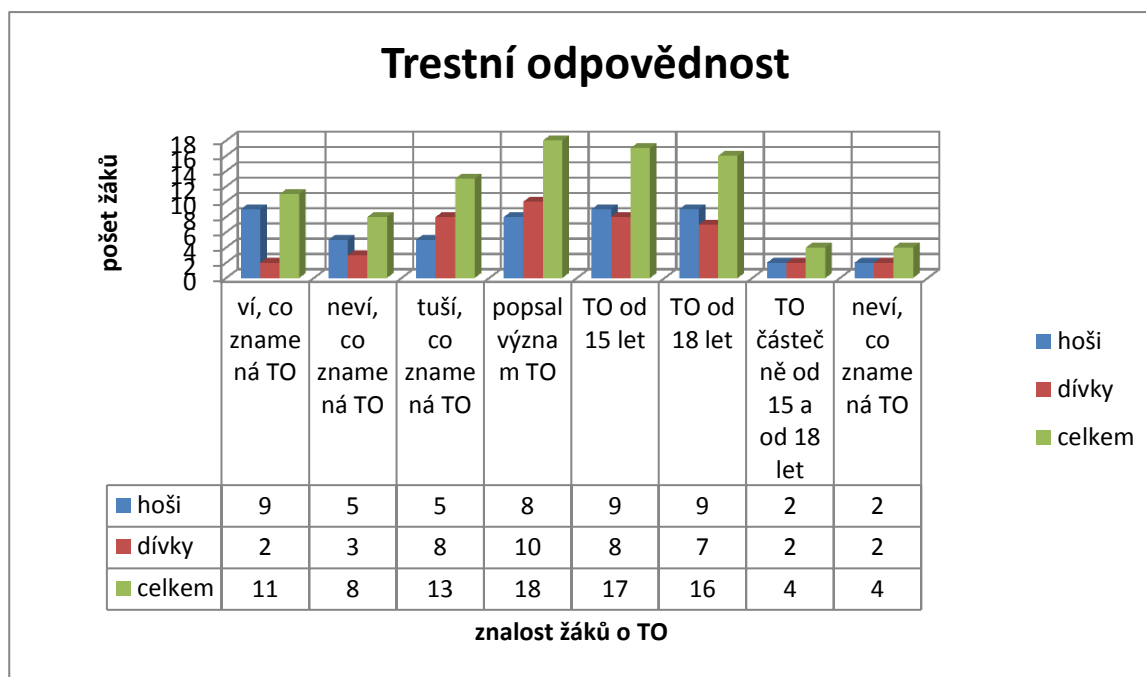

Jak jsem se již v této práci několikrát zmínila o důležitosti využívání volného času našich potomků, zde jsou výsledky toho, jak vnímají respondenti své možnosti využití volného času ve škole i v okolí svého bydliště. Také jsem do tohoto grafu uvedla výsledek na dotaz, zda spolupracují rodiče se školou. Na tuto otázku odpovědělo 32 respondentů (69,57%), a týká se to 17 chlapců (36,96%) a 15 dívek (32,61%).

Využití volného času ve škole vnímá jako vhodnou nabídku celkem 42 žáků (91,30%). Jedná se o 23 hochů (50%) a 19 dívek (41,30%). Tento výsledek je výborný a je vidět, že základní škola nabízí spoustu volnočasových aktivit a kroužků.

Na rozdíl od nabídky základní školy je velmi uspokojující výsledek nabídky volnočasových aktivit v okolí bydliště respondentů. Celkem 41 žáků (89,13%) najde využití volného času v různých organizacích mimo školu. Uvedlo to 21 chlapců (45,65%) a 20 dívek (43,48%).

Graf č. 12 Znalost trestní odpovědnosti (dále jen TO), (otázka č. 49, 51)

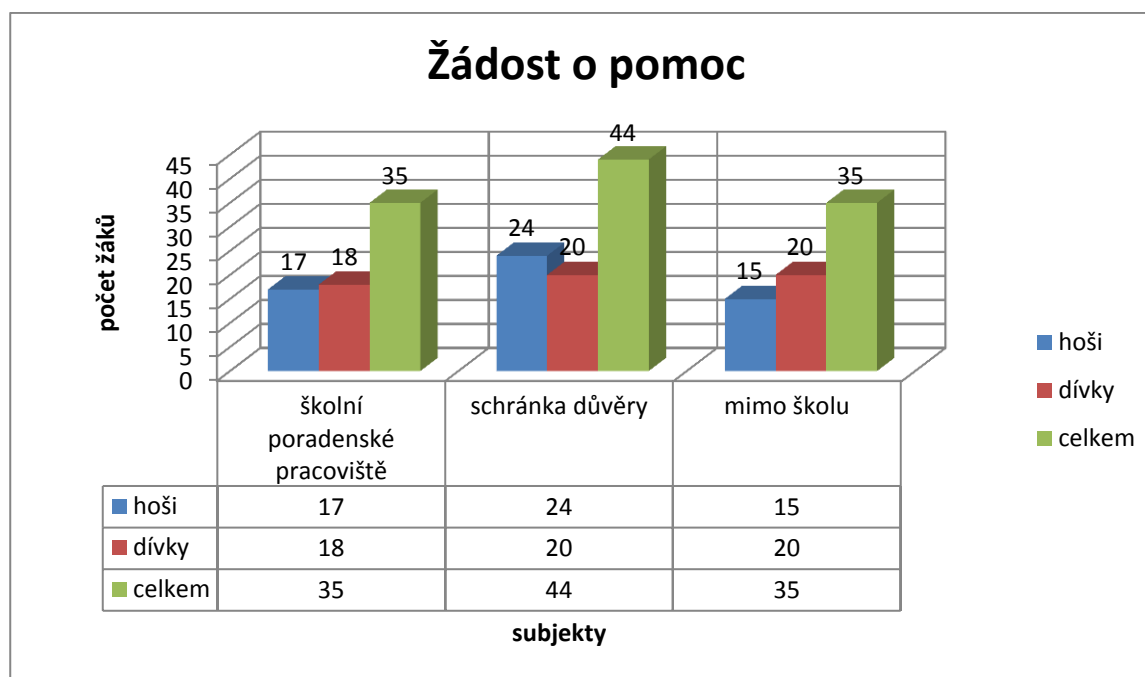
Ze znalostí o trestní odpovědnosti jsem hodně zděšená. Dle výsledku dotazníkového šetření je patrná velká nedostatečnost z oblasti trestní odpovědnosti. Záměrně jsem v první části dotazníku položila otázku, zda respondent vlastní občanský průkaz, či nikoliv. Pokud ještě žáci nevlastní, v nejbližší době od vyplňování dotazníku občanský průkaz obdrží, takže i tak by mohli být již informováni o tom, co jim tento doklad ukládá za práva a povinnosti. Těžko říci, zda je chyba v rodině, či ve škole, každopádně dle mého soudu je velmi špatná informovanost a znalost adolescentů o tom, co skýtá vlastnit doklad dospělosti.

Z výsledku uvádím, že celkem 11 respondentů (23,91%) ví, co znamená trestní odpovědnost. Uvedlo to 9 chlapců (19,57%) a pouze 2 dívky (4,35%). 8 žáků (17,39%) přiznalo, že neví, co znamená trestní odpovědnost, tato odpověď se týká 5 chlapců (10,87%) a také to uvedly 3 dívky (6,52%). Dále 13 respondentů (28,26%) uvedlo, že jen tuší, co je to trestní odpovědnost, tuto odpověď si vybralo 5 hochů (10,87%) a 8 dívek (17,39%). Přibližně správně dokázalo popsat, co znamená význam trestní odpovědnost, celkem 18 respondentů (39,13%), z toho 8 hochů (17,39%) a 10 dívek (21,74%).

Na otázku, od kdy je člověk trestně odpovědný, žáci odpovídali od 15 let a další část respondentů odpověděli od 18 let. Nižší věk uvádělo 17 respondentů (36,96%), 9 chlapců (19,57%) a 8 dívek (17,39%). Osmnáctiletou věkovou hranici uvedlo 16 respondentů (34,78%), 9 chlapců (19,57%) a 7 dívek (15,22%).

Další odpověď, že trestní odpovědnost začíná částečně v patnácti letech a částečně v osmnácti letech si vybrali 4 respondenti (8,70%), udali to 2 chlapci (4,35%) a 2 dívky (4,35%). Stejný počet respondentů si vybrali odpověď, že netuší, co je to trestní odpovědnost.

Graf č. 13 Žádost o pomoc v budově školy i mimo ni (38, 39, 47)

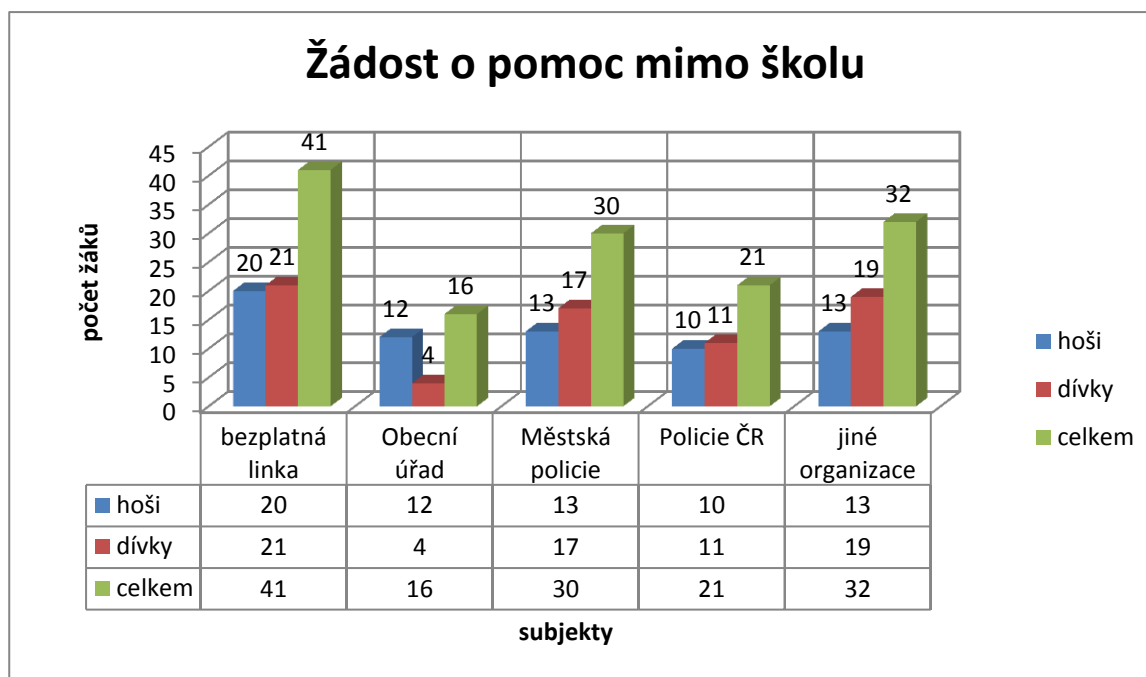

K dotazům na otázky číslo 38, 39 a 47 se vyjadřovali respondenti následovně. Celkem 35 žáků (76,09%) by bylo schopno požádat o pomoc při řešení sociálně patologických jevů pracovníka školy. Je to velká důvěra ze strany žáků vůči škole, což je potěšující zpráva. Tuto důvěru projevilo 17 hochů (36,96%) a 18 dívek (39,13%).

Formu anonymní pomoci si zvolilo 44 žáků (95,65%), to je téměř většina dotazovaných respondentů, což je skvělý výsledek. Tento výsledek ale také poukazuje na to, že žáci volí raději nepřímou žádost o řešení nějakého problému, ale nemají dostatek odvahy vystoupit z řad žáků a přiznat problém a pomoc s řešením nahlas. Opět se můžeme jen domnívat, zda se jedná o nedostatek odvahy, stud či strach. Každopádně do této skupiny patří 24 hochů (52,17%) a 20 dívek (43,48%).

Mimo školní zařízení se obrátí o pomoc 15 hochů (32,61%) a 20 dívek (43,48%). Celkem tedy bude hledat pomoc mimo půdu školy 35 adolescentů, což je 76,09%. Tuto skupinu rozčlením v následujícím grafu, ve kterém uvedu činitele působící v prevenci mimo školní zařízení.

Graf č. 14 Žádost o pomoc mimo školu (otázky č. 54-58)

Je spousta možností řešení důsledků deviantního jednání a sociálně patologického chování mimo budovu školy, a v mém výzkumu jsem se snažila zjistit, jak dalece jsou respondenti informováni, co se těchto institucí týká.

Jedná-li se o organizace poskytující bezplatnou telefonickou pomoc, na ty by se obrátilo 41 žáků (89,13%), což je převážná většina z celkového počtu dotazovaných. Telefonní číslo by vytočilo 20 hochů (43,48%) a 21 dívek (45,65%). Tento výsledek je zcela značně uspokojivý a hovoří o důvěře a informovanosti o organizacích poskytujících tuto službu.

Ovšem co se týká pomoci směřované vůči Orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD), který nalezneme na Obecním úřadě, setkáváme se s velmi nízkým číslem. Celkem by se obrátilo o pomoc 16 žáků (34,78%), a týká se to 12ti chlapců (26,09%) a s podivem jen čtyř dívek (8,70%). Dle tohoto výsledku soudím, že děti nemají představu, že by na Obecním úřadě mohly hledat potřebnou pomoc. Je to snad nízkou publicitou i v rodinách dětí? Nevědí rodiny a děti, že stát je odpovědný za ochranu dětí před tělesným, nebo duševním násilím, a že vůdčím pravidlem pro činnost OSPODu je princip preventivního působení v oblasti sociálně patologických jevů a prevenci rizikového vývoje dětí?

O pomoc si dokáží říci u Městské policie žáci v počtu 13 chlapců (28,26%) a 17 dívek (36,96%). Je zde docela rozdíl mezi děvčaty a chlapci, kterých je podstatně méně. Celkem tedy je schopno vyto-

čit tísňovou linku Městské policie 156 třicet žáků, to je 65,22%. Tato procenta značí větší polovinu dotazovaných.

Další tísňová linka 158 patří Policii ČR a má důvěru 21 žáků (45,65%) z celkového počtu respondentů. Oproti Městské policii je to ale poměrně malé číslo. Tuto volbu zvolilo 10 hochů (21,74%) a 11 dívek (23,91%). Otázkou je, proč se tyto dvě instituce našeho zákona liší ve volbě žáků s požádáním o pomoc. Odpovědí bychom se snad dočkali při vyhodnocení dalšího podrobnějšího výzkumu zabývajícího se touto oblastí.

Poslední volbou v odpovědích si zvolilo 32 žáků (69,57%) jinou neurčenou organizaci, kterou by požádali o řešení s problémy v oblasti sociálně patologických jevů. 13 hochů (28,26%) a 19 dívek (41,30%) by se obrátilo na instituce působící v prevenci mimo školní zařízení.

5.1 Ověření hypotéz

Hypotéza č. 1

Předpokládám, že většina dětí rodičů kuřáků má již zkušenost s kouřením

Tato hypotéza se potvrdila, jak ukazuje graf č. 4. Celkem 27 respondentů uvedlo rodiče kuřáky a z tohoto počtu jich je 15, kteří již vyzkoušeli cigaretu. Jde o 55,55%, což je větší polovina.

Hypotéza č. 2

Předpokládám, že se více jak 70% žáků setkalo se šikanou ve své škole

Hypotéza číslo 2 se nepotvrdila, jak se můžeme přesvědčit v grafu č.8. Zkušenost se šikanou ve třídě uvádí 43,48% respondentů a ve škole 41,30%.

Hypotéza č. 3

Domnívám se, že většina žáků neví, na koho se obrátit o pomoc při řešení sociálně patologických jevů

Tato hypotéza se opět nepotvrdila. Výsledek grafu číslo 13 je, že 76,09% respondentů se obrátí o pomoc přímo ve škole, a stejný počet respondentů si dokáže říci o pomoc i mimo školu patřičným institucím.

Hypotéza č. 4

Domnívám se, že si žáci nejsou vědomi své trestní odpovědnosti

Hypotéza číslo 4 se potvrdila. Pouze 23,91% uvádí, že ví, co znamená trestní odpovědnost. V grafu číslo 12 můžeme vidět tyto výsledky a mimo jiné i to, že 34,78% žáků uvádí, že jsou trestně odpovědni od 18 ti let.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsem se věnovala sociálně patologickým jevům a jejich prevencí. V teoretické části práce jsem se zaměřila pouze na vybrané sociálně patologické jevy z důvodu jejich četnosti výskytu. Samozřejmě se již žáci základních škol potýkají s dalšími jevy, které jsou neméně děsivé v současné společnosti a řešení jejich důsledků neméně důležité. Vzhledem k omezení obsahu práce jsem vytyčila z mého pohledu sociálně patologické jevy, se kterými se žáci setkávají nejčastěji.

Další část mé práce měla poukázat na vliv prostředí a výchovy na jedince. Velmi důležitým a primárním činitelem ve výchově dětí je samozřejmě rodina, také škola a spolupráce mezi těmito dvěma institucemi. Sjednocení výchovy a vytyčení výchovných cílů, působení preventivně, vedení ke zdravému způsobu života. Takto by měly tyto instituce působit na jedince a také jim být vzorem a autoritou. Další důležitou institucí v oblasti prevence sociálně patologických jevů jsou organizace a škola nabízející využití volného času formou různých kroužků, sportovních aktivit a kulturního života.

Věnovala jsem se tedy v další části bakalářské práce popisem informací o školním poradenském pracovišti, ve kterém působí například školní psycholog, pracovník prevence a další odborníci, kteří hrají významnou roli při vytěsňování deviantního jednání, sociálně patologických jevů, vytváří preventivní programy a spolupracují s vnějšími činiteli působícími v oblasti prevence sociálně patologických jevů. Vedle preventivního působení na školní úrovni jsem také popsala působení v oblasti prevence instituce působící v okolí bydliště respondentů. Salesiánské středisko nabízí opravdu širokou škálu aktivit nejen sportovního zaměření, děti zde mohou přicházet třeba jen si posedět a popovídat si s vrstevníky či pracovníky střediska, v letních měsících mohou využít prázdninové pobyty, a co je velmi důležité, je nízkoprahovost tohoto zařízení. Současná ekonomická situace ve společnosti má za následek spoustu finančních potíží v mnohých rodinách. Je stále více dětí, které jsou vychovávány v rodinách, které se ocitají mnohdy na hranicích bídy a tak je neúnosné dopřát dětem lečjaké kroužky, když mají potíže s výdaji potřebnými k uspokojení denních potřeb. Proto jsou tak potřebná nízkoprahová střediska působící preventivně a poskytující volnočasové aktivity.

V poslední části teoretického oddílu bakalářské práce jsem představila tři organizace, působící v Brně v oblasti prevence sociálně patologických jevů. Jedná se o instituty Modrá linka, Spondea a Podané ruce. Každá z těchto organizací má vytyčenou cílovou skupinu klientů, které poskytuje své služby a je zaměřená na určité sociálně patologické jevy. Nabídku primárně preventivních programů pro žáky základních a středních škol, kterou nabízí sdružení Podané ruce, přikládám jako přílo-

hu k bakalářské práci. Pro srovnání taktéž připojuji jako přílohu Minimální preventivní program ZŠ Masarova. Ať už se jedná o primární, sekundární či terciární prevenci, dle mého zjištění je systém preventivních organizací a vůbec veškerých činitelů propracovaný a informovanost jak dospělých, tak adolescentů je dostačující. Propagační tiskoviny, přednášky, semináře, celková osvěta a vedení ke zdravému způsobu života, vytěsňování agresivity ze školních tříd, která narůstá obřím tempem a ostražitost před jakýmikoliv sociálně patologickými jevy-to je každodenní práce a snaha jak ze strany školy, tak ze strany dalších vnějších činitelů působit na cílovou skupinu, která je pro nás všechny důležitou budoucností celé naší společnosti.

Praktická část bakalářské práce obsahuje výzkum prováděný formou dotazníků předložených žákům osmých a devátých tříd na základní škole Masarova v Brně. Výzkum dokázal, že cílová skupina je dostatečně orientovaná co se týká prevence sociálně patologických jevů. Žáci si dokáží říci o pomoc jak ve své škole, tak si dokáží najít organizaci k tomu určenou. V čem jsou větší nedostatky, je použití tísňových linek Policie České republiky a Městské policie. Z výzkumu nabývám dojem, že buď tyto instituce budí značnou nedůvěru, nebo žáci netuší, že mohou tento způsob pomoci využít. Jeden z největších problémů, na který bych chtěla poukázat, že jen dva žáci uvedli, že pokud by měli požádat někoho o pomoc s řešením sociálně patologických jevů mimo školu, uvedli zdroj pomoci rodiče. Je to velmi žalostné, a pokud bych měla prostor, chtěla bych tuto skutečnost dále zkoumat, proč většina dětí nesdělí svoje či kamarádovi potíže doma rodičům. Nemají snad děti důvěru k rodičům, nedokáží prodiskutovat s rodiči úskalí, kterým musí čelit ve školní třídě, nebo je to příčina dnešní uspěchané doby plné lovu za finančními prostředky z důvodu přežití a uspokojení základních fyziologických potřeb?

Taktéž se ukázala nedostatečná znalost v právních aspektech adolescentů. Obdržení občanského průkazu zřejmě spousta žáků bere v patrnost jako držbu dokladu dospělosti, ale jen málo kdo z nich tuší, v kolika letech je trestně odpovědný a co tento termín znamená. Můžeme to brát jako chybu rodičů, že nepřipraví svoje ratolesti k převzetí různých práv a povinností, které nastupují zároveň s obdržáním občanského průkazu? Na druhou stranu konzumace návykových látek, především kávy napovídá, že tyto děti se chovají jako dospělé osoby. Je to neskutečné, ale velké množství respondentů uvádí, že konzumace kávy je na denodenním pořádku. Taktéž musím upozornit na velmi nízký věk, kdy se poprvé naše děti setkávají s alkoholem a cigaretami. Jak ukázal výzkum, také zneužívání návykových látek pravidelně u žáků je dost znepokojující. Například pití piva patří téměř u velkého počtu dětí k pravidelnému víkendovému alkoholovému skotačení. Snad se není čemu divit, když náš národ stále drží první místo v celosvětových žebříčcích pití zlatavého moku. Jak máme dětem vysvětlovat, že pravidelné pití piva či jiných alkoholických nápojů vede k získání závislosti,

když si většina lidí neumí jakoukoliv párty bez alkoholu ani představit. Tím pádem působení prevence je zde zcela jistě na místě. Je třeba dětem vysvětlovat, proč se to nemá, jaké může mít závislost následky a jak je nebezpečná. Někdy to může působit jako boj s větrnými mlýny, preventivní programy na jedné straně, závislostní chování celé společnosti a působení reklamy na straně druhé. Je to velmi těžký boj a dlouhodobá práce, přesto jistě důležitá a přínosná.

Chtěla bych proto zdůraznit, jak je důležitá výchova a vliv prostředí na vývoj našich dětí. V dotazníku mě také potěšili odpovědi, zda se děti zabývají sportem, zda je rozvíjen jejich kulturní život a jaké mají zájmy. V zájmové činnosti jak jinak převažoval čas strávený u počítače a počítačových her, také ale starost o domácí mazlíčky, pomáhání s domácími pracemi a také procházky a výlety. Jak známo počítače patří neodmyslitelně do našich životů a celkově se technologie posunula mnohonásobně oproti našim školním letům vpřed. Nemáme tedy právo dětem vyčítat dnešní způsob trávení volného času před monitory například ve společnosti sociálních sítí. Ale mám za to, že je naší povinností vysvětlovat a vést děti ke zdravějšímu způsobu života bez agrese, závislostí a s omezením virtuálního života na místo života reálného. Jsme to my, rodiče, školní pedagogové, sociální pedagogové, kdo má ukazovat dětem, že i v reálném životě se setkáváme s nástrahy a překážky, ale také můžeme hledat společně řešení vedoucí k odstranění těchto překážek. Jsme to my, kdo máme vést děti k lásce k přírodě, k sobě samým, k lásce k ostatním, být šetrní k životnímu prostředí a umět rozeznávat důležité životní hodnoty a chápat smysl života.

Sociální pedagogika je poměrně mladý obor, který se mění zároveň s měnící se společností. Mým přáním je, aby naše společnost vychovávala děti, které se jednou postarají o další generaci, která se bude potýkat pouze s minimem sociálně patologických jevů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Arterburn, S., Burns, J. *Drogy klepu na dveře: výchova, prevence, léčba*. 1. Vydání. Brno: Nová naděje, 2001. ISBN 80-86077-03-9
- Arterburn, S., Burns, J. *Nebezpečné pády průvodce úskalími dospívání*. 1. Vydání. Brno: Nová naděje, 2002. ISBN 80-86077-04-7
- Baán, P., Havrdová, E. *Nejlepší praxe školních programů prevence kriminality: studijní materiál pro projekt „Vzdělávání v oblasti přenosu nejlepší praxe prevence kriminality a sociálního začlenění mládeže“*. Praha: centrum pro veřejnou politiku, 2009. ISBN 978-80-254-6488-5
- Burgess, M. *Herák: prevence proti drogovému pokušení vašich dětí: příběh bez planého moralizování*. 2. Vydání. Frýdek-Místek: Alpress, 2000. ISBN 80-7218-380
- Elliott, J., Place, M. *Dítě v nesnázích: prevence, příčiny, terapie*. 1. Vydání. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-01820-0
- Fischer, S., Škoda, J. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. Vydání. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2481-3
- Hartl, P., Hartlová, H. *Psychologický slovník*. 2. Vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-569-1
- Heller, J., Pecinová, O. *Závislost známá neznámá*. 1. Vydání. Praha: Grada, 1996. ISBN 80-7169-277-8
- Illes, T. *Děti a drogy: fakta, informace, prevence*. 2. Upravené vydání. Praha: ISV, 2002. ISBN 80-85866-50-1
- Kohoutek, R. *Úvod do psychologie: psychologie osobnosti a zdraví žáka*. 1. Vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4077-7
- Koukolík, F., Drtilová, J. *Vzpouza deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana*. Nové, přepracované vydání. Praha: Galén, 2006. ISBN 80-7262-410-5
- Kraus, B., Sýkora, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: Bonny Press, 2009.
- Langer, S., Macek, V., Langrová, V. *Modely pro psychologickou diagnostiku a výchovu žáků: výběr z původní publikace Modely pro psychologickou diagnostiku a výchovu žáků*. 1. Vydání. Hradec Králové: Kotva, 2006. ISBN 80-902210-5-X
- Lazarus, A. A., Lazarus N. C. *101 Strategii jak se nezbláznit v šíleném světě*. 1. Vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-834-1

- Macek, P., Lacinová, L. *Vztahy v dospívání*. 2. Vydání. Brno: Barrister & Principal, 2012. ISBN 978-80-87474-46-4
- Matějček, Z., Kovařík, J. *Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace*. 1. Vydání. Praha: Psychiatrické centrum, 1997. ISBN 80-85121-89-1
- Matoušek, O. *Dospívání chlapců v Čechách a na Moravě*. 1. Vydání. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-121-5
- Miller, A. *Dětství je drama: hledání cesty k pravému já*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-115-8
- Mühlpachr, P., Vavřík, M. *Sociální patologie*. Brno: Bonny Press, 2011.
- Nešpor, K., Csémy, L. *Léčba a prevence závislosti: příručka pro praxi*. 1. Vydání. Praha: Psychiatrické centrum, 1996. ISBN 80-85121-52-2
- Orvin, H. G. *Dospívání: kniha pro rodiče*. 1. Vydání. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0124-3
- Riemann, F., Bosáková, E. *Základní formy strachu: typy lidské osobnosti, jejich vznik, charakteristiky a formy vztahů*. 3. Vydání. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-7367-700-8
- Skála, J. *Alkoholismus: terminologie, diagnostika, léčba a prevence*. 1. Vydání. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1957.
- Šťastná, L., Šucha, M. *Drogy a ohrožené skupiny mladých lidí: [monografie]*. 1. Vydání. Praha: Centru adiktologie, Psychiatrická klinika, 1. Lékařská fakulta, Univerzita Karlova v Praze: Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, 2010. ISBN 978-80-254-6807-4
- Urban, L., Dubský, J. *Sociální deviace*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-133-5
- Vacek, P. *Psychologie morálky a výchova charakteru žáků*. 1. Vydání. Hradec Králové: Gaudamus, 2011. ISBN 978-80-7135-108-2
- Výrost, J., Slaměník, I. *Sociální psychologie*. 2. Přepřacované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1428-8

SEZNAM PŘÍLOH

PI Minimální preventivní program ZŠ Masarova

PII Nabídka primárně preventivních programů – Sdružení Podané ruce

PIII Dotazník

PŘÍLOHA P I: MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM ZŠ MASAROVA**Minimální preventivní program**

ZŠ Brno, Masarova 11, příspěvková organizace, 628 00 Brno

Školní rok 2012/2013

ŠMP: Petra Majerčáková

Cíle:

- vyhledávání žáků s výchovnými problémy a speciálními vzdělávacími potřebami
- podpora pozitivního klimatu školy (odhalování a řešení problémů mezi žáky, mezi žákem a učitelem, řešení agresivního jednání, podpora tolerance a vzájemného respektu)
- rozvíjení sociálních dovedností, odpovědnosti za chování a uvědomění si důsledků svého jednání (řešit problémy, konflikty, neúspěch a kritiku bez vulgarismů a násilí)
- odhalování a řešení záškoláctví (spolupráce s rodiči, třídními učiteli a učiteli předmětů, kde žáci mají neomluvené nebo dodatečně omluvené absence),

Oblasti realizace:**1. Žáci:**

- poskytování informací přiměřené k věku žáků vhodnými metodami a formami.
- rozvoj komunikačních technik a praktických dovedností, které by vedly k potlačení projevů agresivity, sebeustrukce a porušování zákona
- nabídka aktivit pro smysluplné využití volného času
- informace o poradenských možnostech

2. Výuka:

- do vyučovacích předmětů a třídnických hodin „domečků“ zařadit problematiku nebezpečí kouření (4. až 9. třídy), alkoholu (5. až 9. třídy), léků jako drog (2.stupeň), šikany, zásad bezpečného chování, správné komunikace, využití volného času, dovednosti vyhledat pomoc – 1. a 2. stupeň, sexuální zneužívání, vandalismus, zneužívání sektami, násilí a terorismus – 2. stupeň

1. – 2. třída – prvouka	zdraví a bezpečnost, odmítání návykových látek, zdravý životní styl,
3.-5. třída – prvouka, přírodověda	zdraví a bezpečnost, mezilidské vztahy, kouření, alkohol, návykové látky, osobní bezpečí, lidská práva, zdravý životní styl
6.třída	VkZ – vztahy, sexualita, dospívání, zdravý životní styl, 1.pomoc, šikana VkO – právo, osobnost, vztahy, komunikace

7.třída	VkO – vhodné chování a komunikace, právo, osobnost
8.třída	VkZ – zdravý životní styl, závislosti, kouření, alkohol, drogy VkO – rasismus
9.třída	VkZ – sexualita, odpovědné chování, antikoncepce, těhotenství, pohlavní choroby, zdravý životní styl VkO – právo, osobnost
6. – 9. třída	Čj – mluvní cvičení, slovní útvary, dramatizace, literární ukázky Vv – problematické náměty pomocí symbolů a abstrakce, tématické kresby, písma Tv – zdravý životní styl, posílení osobnosti, mezilidské vztahy – týmové hry a soutěže Domečky – vhodné chování a komunikace, právo, osobnost, vztahy, aktuální problémy, kodex žáka

Další akce:

- adaptační pobyt 6.ročníků
- tématické a projektové dny
- besedy, přednášky, výchovně vzdělávací programy, výstavy, filmová a divadelní představení – nabídka PC Sládkova, Policie ČR, MOÚ a další instituce nebo organizace
- sportovní akce – olympiáda, LVK
- nabídka volnočasových aktivit v rámci CVČ a propagace dalších mimoškolních akcí a aktivit
- účast v literárních, výtvarných, sportovních a jiných soutěžích
- možnost individuálně a telefonicky konzultovat problémy s pracovníky ŠPP

3. Pedagogičtí pracovníci:

- seznámení s platnými dokumenty MŠMT a směrnicemi školy k primární prevenci
- nabídka seminářů na vybraná témata s odborníkem
- nabídka programů a seminářů zaměřených na osobnostní a profesní rozvoj pedagogů
- zařazování vhodných témat (oblasti prevence) do všech vyučovacích předmětů a třídnických hodin, vzájemná spolupráce mezi učiteli

4. Rodiče a veřejnost:

- seznámení rodičů v rámci třídních schůzek a individuálních konzultací s problematikou sociálně nežádoucích jevů, s možnostmi jak jim předcházet,

s obsahem MPP a vnitřního řádu školy, s významem správného užití volného času jejich dítěte a možnostmi školy v této oblasti

- informace o poradenských možnostech
- nabídka konzultačních hodin

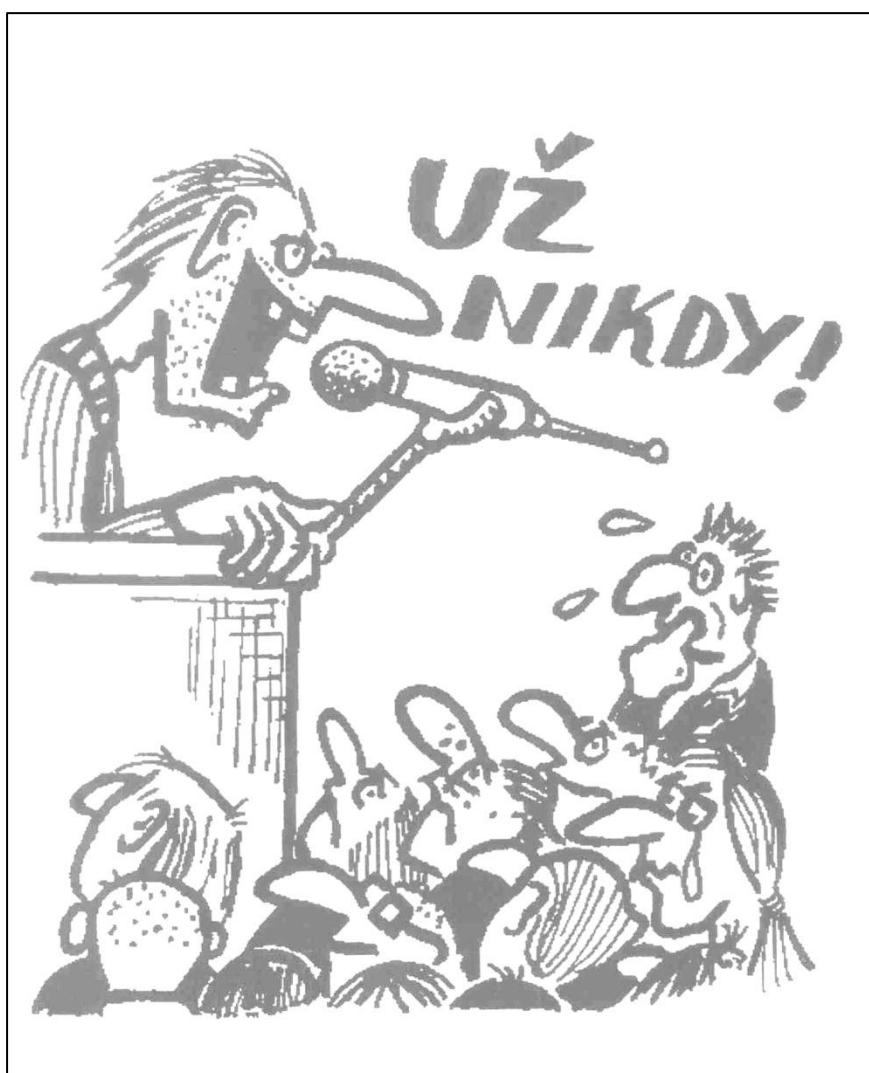
5. Sledování a evidence problémových žáků:

- ke zjištění stavu sociálně negativních jevů budou využívány dotazníky, poznatky učitelů, připomínky dětí a školního parlamentu, třídnické hodiny, hodiny předmětů výchovného charakteru
- vzájemná spolupráce metodika, výchovného poradce, školního psychologa, vedení školy, učitelů, rodičů, žáků, policie, OSPOD, ošetřujícího lékaře, jiných odporných pracovišť
- deník ŠMP

PŘÍLOHA P II: NABÍDKA PRIMÁRNĚ PREVENTIVNÍM PROGRAMŮ NABÍDKA PRIMÁRNĚ PREVENTIVNÍCH PROGRAMŮ

pro školní rok 2012/13

Centrum prevence - Sdružení Podané
ruce, o.s.

Kontakt – objednávka programů:

Margareta Hvižďová - koordinátorka programů
T: 549 211 278, M: 773 789 708
E-mail: prevence@podaneruce.cz
Adresa: Hapalova 22, 621 00 Brno
www.podaneruce.cz

Interaktivní besedy

2.stupeň ZŠ

- 1.) **Cesta do závislosti** – beseda se soustředí na vznik závislosti, možné dopady, léčbu a nejčastěji zneužívané drogy mladými lidmi. Reagujeme vždy na aktuální potřeby třídy

Střední školy (program lze dle aktuální potřeby uskutečnit i v 9.třídách ZŠ)

- 2.) **Beseda s ex-userem** – beseda se soustředí na skupiny drog, vznik závislosti a debatu s ex-userem, kde mají žáci možnost přímých dotazů

Délka: 2 vyuč. hod.

Cena: Cena besedy je 500 Kč / s ex-userem 700,-

Prožitkové lekce

PRO 1. STUPEŇ ZŠ:

1) Pro 1.-3. ročník – Prevence kouření.

Program je sestaven pro nejmenší žáky hravou formou jako seznámení s nebezpečím cigaret.

2) Pro 1.-3. ročník – Prevence užívání alkoholu.

Program je sestaven pro nejmenší žáky hravou formou jako seznámení s nebezpečím alkoholu.

3) Pro 4. ročník – Prevence kouření.

Zaměřeno na rizika užívání tabákových výrobků, závislost na nikotinu apod.

4) Pro 5. ročník – Prevence užívání alkoholu.

Zaměřeno na rizika užívání alkoholu a jiné rizikové chování s tím spojené.

5) Pro 4., 5. ročník – Vztahy ve třídě. (možnost 3hod programu, cena 750 Kč)

Program je určený pro třídy s nově vznikajícím kolektivem, pro třídy, kde vážne komunikace mezi žáky nebo i mezi žáky a učiteli. Snaží se preventivně předcházet vzniku šikany a působí i tam, kde se šikana již projevila. Pomocí her, aktivit a prožitku odkrývá zárodky vzniku rizikového chování.

Délka: 2 vyuč.hod.

Cena: Cena prožitkové lekce je 500 Kč

PRO 2. STUPEŇ ZŠ:

1) Pro 6. ročník – Kdo jsem, jak mě vidí ostatní x kým chci být. (3 vyuč.hod.)

O sebedůvěře, sebe-pojetí, vlastní image, sebeklamech. Jak působíme na ostatní

2) Pro 7. ročník – Jaká jsou má přání aneb co si pustím do života. (3h)

Jaký je náš hodnotový žebříček. Členění drog a jejich charakteristika.

3) Pro 8. ročník – Jak může droga ovlivnit mé vysněné povolání. (3h)

Uvědomění si, co chceme od budoucnosti a zda do ní patří i drogy. Obecné informace o účincích a rizicích užívání drog.

4) Pro 9. ročník – Svoboda x být v něčí moci. (3h)

Co pro nás znamená svoboda, jak o ni můžeme přijít, kdy se ocitneme v něčí moci, jakou roli v tom hraje závislost na návykových látkách.

5) Vztahy ve třídě. (3h)

Pro třídy s nově vznikajícím kolektivem, nebo pro třídy, kde se již objevily vztahové problémy mezi žáky či mezi žáky a učiteli. Preventivně předchází vzniku šikany a diagnostikuje třídní kolektiv.

6) Šikana. (3h)

Program je určený pro kolektivy, kde se již vyskytly zárodky šikany. Prostřednictvím prožitku se žáci učí rozpoznávat jednotlivé fáze šikany, motivy agresorů a jak se těmto projevům bránit.

7) Kyberšikana. (3h)

Program upozorňuje na rizika spojená s užíváním komunikačních technologií a snaží se jim předcházet. Součástí programu je i metodický materiál pro učitele s ucelenými základními informacemi.

8) Poruchy příjmu potravy. (2h)

Lekce seznamuje žáky s formami poruch příjmu potravy. Pomocí her a prožitku si žáci uvědomují vlastní tělo a seznamují se s riziky této nemoci a současně se zdravým životním stylem.

9) Gambling. (2h)

Program je zaměřený na vysvětlení hazardní hry a patologického hráčství. Seznamuje s nebezpečím hazardních her, vymezuje rizikovou skupinu, která je touto závislostí ohrožena nejvíce.

10) Vizuální preventivní program – „Příběh z obrázků“. (2h)

Jedná se o interaktivní řízenou besedu nad promítnutým příběhem. Komiksový příběh v nadsázce a v symbolických situacích mapuje „drogovou zkušenost – kariéru“ a rizikové chování hlavního

protagonisty. Žáci a studenti mají možnost diskutovat nad důvody a příčinami experimentu s drogami.

NOVINKY!

11) Příběh Moniky (2h) - nový program Centra prevence, jehož tvorba vyšla z poptávky škol, vzhledem k vzrůstajícímu počtu a klesajícímu věku experimentátorů s touto drogou. Program je určen mladším žákům druhého stupně, tedy skupině, ve které podle současných výzkumů první dochází k prvním experimentům s marihuanou. Komiksový příběh (oblíbená forma preventivního programu mezi žáky) nás provází životem žákyně základní školy, která také kvůli nepříznivým životním situacím upadá do závislosti na marihuaně, a následně jejím bojem s touto drogou.

Cena: Cena 3 hod. prožitkové lekce je 750 Kč

Cena 2 hod. prožitkové lekce je 500 Kč

DALŠÍ NOVÉ PROGRAMY!!!

Hanin kufřík téma: holocaust; 9. třída (3 vyučovací hodiny, 2 lektori)

Cílem strukturované dramatické lekce je formou hry v rolích prožít a přiblížit si téma holocaustu. Žáci mají možnost na vlastní kůži zažít těžkosti dané doby, uvědomit si pocity lidí s židovským původem a dát je do kontextu dnešní doby.

Stop rasismu a předsudkům! téma: rasismus, předsudky; 8. třída

Snahou lekce je přiblížit žákům problematiku rasismu a s ním spojených problémů. Žáci se učí respektovat druhé, být schopni se empaticky vcítit do situací ostatních lidí, odmítat útlak a hrubé zacházení, uvědomovat si povinnost postavit se proti fyzickému i psychickému násilí

I děti mohou mít děti téma: nechtěné těhotenství; 8.-9. třída

Cílem lekce je uvědomění si následků svého chování a postavení se jim čelem. Žáci mají možnost prožít si situaci, ve které se mohou snadno ocitnout a vyzkoušet si různá řešení.

Tak už dost!! téma: šikana; 7.-9. třída

Žáci se učí, jak rozpoznat šikanu a najít její řešení. Zaměřují se na příčiny problému a jeho důsledky. Učí se chovat zodpovědně a bránit druhé.

Sejdeme se za školou téma: záškoláctví, klima třídy; 6. - 9. třída

Žáci mají možnost prozkoumat nejen příčiny a následky záškoláctví, ale i vyzkoušet si, jak se cítí vyloučený jedinec ve třídě. Lekce se soustředí na budování důvěry a příjemného klima ve třídě a rozvíjí kompetence sociální a občanské.

Adéla ještě nevečeřela téma: anorexie; 8.-9. třída

Lekce se zaměřuje na zdravý životní styl a prevenci poruch příjmu potravy.

Každý problém má řešení téma: mezilidské vztahy, agresivita; 7. třída

Cílem je rozvoj kompetencí k řešení problémů jinak než agresivní cestou. V průběhu lekce si mohou ověřovat vhodnost svého řešení a danou zkušenost poté využít v reálném životě.

Pro speciální školy:

- Prožitkové lekce s náměty podle nabídky pro ZŠ, upraveny na základě poptávky a typu školy.

Délka: dohodou, doporučujeme 3 vyuč. hod.

Cena: zdarma

Pro SŠ a SOU:

- Prožitkové lekce „na míru“.

- **Komponované programy** (pro studenty SŠ a SOU, případně 9. ročníkům ZŠ)

- *Jedná se o zábavně-vzdělávací program zaměřující se na drogovou problematiku. Přináší aktuální informace a trendy v této oblasti, představuje současnou síť služeb pro drogově závislé či experimentující. Účastníci získají základní informace jak postupovat při zjištění zneužívání drog u*

svých přátel a blízkých. Součástí programu je svědectví ex-userů, kteří se léčí z drogové závislosti, film a prezentace a beseda s odborníky.

1) „Drogy a mýty“ (s klienty terapeutické komunity Podcestný mlýn a filmem)

2) „Pervitin“ (s klienty terapeutické komunity Podcestný mlýn a filmem)

3) „Marihuana“ Nový film Centra prevence !!!

Délka: délka prožitkové lekce 3h, délka komponovaného programu 90min

Cena: cena prožitkové lekce 750Kč, cena komponovaného programu dohodou

Další nabídka prevence:

Divadlo fórum „Na zdraví?“

- Projekt je realizován prostřednictvím metod divadla. Skrze příběh hlavní postavy a divadelní prožitek jsou diváci aktivizováni k prozkoumání tématu v tvůrčím potenciálu, které divadelní prostředky nabízí. V průběhu představení účastníci mohou komunikovat s hlavní postavou příběhu a nabídnout jí svůj vlastní pohled na její situaci. Program je svojí atmosférou a přístupem vhodný pro děti na druhém stupni základních a speciálních škol. Osvědčil se pro děti se speciálními potřebami a poruchami chování.

Kudy? Tudy! - program v zážitkové zóně Centra prevence

NOVINKA!

Program je zaměřený na vztahy ve třídě. Cílovou skupinou jsou žáci druhého stupně základních škol.

Cílem programu je zjištění vztahů v kolektivu a následné nastartování aktivit, jež jsou zaměřeny k posílení vztahů, důvěry, společné komunikace a vzájemné tolerance a zájmu jeden o druhého.

Pracuje se metodami zážitkové pedagogiky. Program tvoří převážně zážitkové a týmové hry. Třídní kolektiv je postavený před výzvy v podobě společného zdolání úkolů. Prověřuje se schopnost dětí komunikovat mezi sebou, domlouvat se na strategii a provedení úkolu. Program probíhá ve venkovních prostorách Centra prevence. Účastníky zde čeká několik herních prvků – kláda, houpačka, pavučina a další. Závěr programu tvoří reflexe, kde se cíleně pracuje a vrací se ke vzniklým situacím.

Program trvá 3 vyučovací hodiny. Ideálně je třídní učitel součástí týmu. Po programu dostane přítomný pedagog zpětnou vazbu k průběhu programu a doporučení k další výchovné práci se třídou.

Na adaptační program mohou podle domluvy navazovat programy specifické prevence zaměřené na: prevenci drog, šikany, rasizmu apod.

Možná realizace programu je od května 2013, cena 70,- / osoba

Nespecifická prevence

1) Adaptační programy (jednodenní, vícedenní akce)

2) Zážitkové hry v přírodě (paintball, dobrodružné a strategické hry, hry na seznámení apod.)

Poradenství:

Zaměřuje se na podávání informací a poradenství. Tyto služby jsou realizovány:

- Přímo v Centru prevence
- Ve školských zařízeních

Poradenství je určeno:

- Pro mladistvé experimentující, uživatele a jejich blízké (rodiče, sourozenci apod.)
Poradenství individuální, skupinové, po telefonu a po internetu (prostřednictvím emailu, facebooku – Centrumprevence)
- Pro pedagogické pracovníky a pracovníky s mladými lidmi

Cena: Poradenství je zdarma

Další služby:

- Školení a odborné semináře – ve spolupráci s Centrem I.E.S.
- Informační besedy pro rodiče a pedagogy.
- Konzultace pro pedagogy a školní metodiky prevence
- Vedení odborných stáží, dobrovolných pracovníků a výzkumná činnost

PŘÍLOHA P III: DOTAZNÍK

Vážená žačko, vážený žáku, jmenuji se Alena Šedá, jsem studentkou posledního ročníku sociální pedagogiky a ve své závěrečné práci se chci věnovat prevenci sociálně patologických jevů na základní škole.

Připravila jsem si několik otázek týkajících se této problematiky a Tvé odpovědi pro mne budou nesmírně cenné, proto prosím o upřímné a pravdivé zodpovězení mých otázek. Dotazník je ANONYMNÍ, proto se nikde nepodepisuj.

1.ČÁST

1. Jsem
 - a) dívka
 - b) chlapec
2. Můj věk ...
3. Občanský průkaz
 - a) Vlastním
 - b) Nevlastním
4. Jsem žákem
 - a) 8. Ročníku
 - b) 9. Ročníku
5. Bydlím
 - a) V bytě
 - b) V domě
6. Sourozence
 - a) Mám
 - b) Nemám
7. Počet sourozenců
 - a) Sestra ...
 - b) Bratr ...
8. Vychovávají mne oba rodiče
 - a) Ano
 - b) Ne
9. Vychovává mne
 - a) Matka
 - b) Otec

- c) Jiná osoba uved' kdo
- d) Jsem ve střídavé péči obou rodičů
10. Rodiče jsou zaměstnaní
- a) Matka ano ne nevím
- b) Otec ano ne nevím
- c) Osoba, která mě vychovává ano ne nevím
11. Vzdělání rodičů
- a) Matka základní vyučení středoškolské vysokoškolské
nevím
- b) Otec základní vyučení středoškolské vysokoškolské
nevím
12. Rodiče kouří
- a) Pravidelně
- b) Občas
- c) Nekouří
- d) Nevím
13. Rodiče užívají alkohol
- a) Pivo pravidelně občas neužívají nevím
- b) Víno pravidelně občas neužívají nevím
- c) Tvrdý alkohol pravidelně občas neužívají nevím
2. část
14. Zajímám se sportovní činností
- a) Rekreačně uved' sporty
- b) Závodně uved' sporty
- c) Nesportuji
15. Zajímám se kulturní činností
- a) Aktivně uved' kroužky (zpěv, hudební nástroj, divadelní kroužek, atd.)
- b) Pasivně uved' (kino, divadlo, koncerty, diskotéky, atd.)
.....
- c) Nezajímám se
16. Zájmová činnost – uved', čím se zabýváš ve svém volném čase (počítač, televize, hry, procházky, parta, výlety, pomáhání s domácími pracemi, starání o domácí mazlíčky, atd.)
.....
17. S kým nejraději trávíš svůj volný čas

- a) Sám
- b) S kamarády
- c) S rodinou
- d) Jiná možnost, uveď s kým

18. Máš kamarády, přátele

- a) Ve třídě
- b) Ve škole
- c) Mimo školu
- d) Nemám

19. Máš nepřátele

- a) Ve třídě
- b) Ve škole
- c) Mimo školu
- d) Nemám

20. Jsi v kolektivu oblíbený/á

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

21. Ve Tvé třídě je více

- a) Oblíbených spolužáků
- b) Neoblíbených spolužáků

3. část

22. Vyplň, prosím, následující tabulku

	ZKUŠENOST	V KOLIKA LETECH JSI POPRVÉ OCHUTNAL	UŽÍVÁŠ PRAVIDELNĚ	JAK ČASTO UŽÍVÁŠ
Cigarety	ANO ☐ NE ☐	V letech	ANO ☐ NE ☐	Denně ☐ Týdně ☐
Alkohol <u>Pivo</u>	ANO ☐ NE ☐	V letech	ANO ☐ NE ☐	Denně ☐ Týdně ☐

<u>Víno</u>	ANO ☐ NE ☐	V letech	ANO ☐ NE ☐	Denně ☐ Týdně ☐
<u>tvrdý alkohol</u>	ANO ☐ NE ☐	V letech	ANO ☐ NE ☐	Denně ☐ Týdně ☐
Káva	ANO ☐ NE ☐	V letech	ANO ☐ NE ☐	Denně ☐ Týdně ☐
Drogy <u>uved' druh</u>	ANO ☐ NE ☐ Druh:	V letech	ANO ☐ NE ☐	Denně ☐ Týdně ☐

23. Dokážeš mi popsat, co je to šikana?

.....
.....

24. Setkal/a ses někdy se šikanou

- a) Ve třídě
- b) Ve škole
- c) Mimo školu
- d) Internet/sociální sítě
- e) Telefon
- f) Nešel/a
- g) Nevím

25. Byl/a jsi sám/sama obětí šikany

- a) Ve třídě
- b) Ve škole
- c) Mimo školu
- d) Internet/sociální sítě
- e) Telefon
- f) Nebyl/a
- g) Nevím

26. Ty sám/sama jsi někoho šikanoval/a

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

27. Byl/a jsi svědkem šikany
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím
28. Požádal/a jsi někoho o pomoc při řešení šikany (ať už páchané na Tobě, nebo na druhých)
- a) Ano
 - b) Ne
29. Byl jsi někdy účastníkem vyšetřování šikany na škole (ať už jako svědek, oběť, či agresor)
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím
30. Setkal/a jsi se někdy s jinou formou patologických jevů v dotazníku neuvedených
- a) Ano uveď se kterou
 - b) Ne
 - c) Nevím

4. část

31. Pořádá Tvoje škola nějaké preventivní akce? (přednášky, besedy, promítání filmů, dokumentů, atd.)
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím
32. Uveď, jakou preventivní akci pořádala Tvoje škola v poslední době a čeho se týkala.
-
33. Pochopil/a jsi všechny důležité termíny, názvy, slova řečené na preventivní akci pořádané Tvojí školou
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím
34. Měl/a jsi možnost se k dané problematice na preventivní akci pořádané Tvojí školou vyjádřit, položit dotazy, říci své vlastní názory
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím

35. Máš možnost si na své škole přečíst různé publikace, letáčky, či různé tiskopisy týkající se prevence a různých preventivních akcí
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím
36. Znáš školního psychologa, výchovného poradce, metodika prevence, speciálního pedagoga působící na Tvé škole? Víš, kde na škole je najdeš
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Zním jen některé z uvedených
37. V případě, že bys měl/a problém s kouřením, s drogami, se šikanou, s domácím násilím, s týráním, se zneužíváním, nebo bys věděl/a, že problém má Tvůj spolužák, spolužačka, mohl/a bys oslovit některého z pracovníků poradenského centra na Tvé škole a svěřit se mu, či požádat o pomoc, radu
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím
 - d) Mohu se svěřit jinému dospělému na mojí škole
38. Máš možnost požádat ve škole o pomoc anonymně (schránka důvěry a bezpečí, kam můžeš vložit lístek se svým dotazem nebo prosbou o pomoc a nemusíš se podepisovat)
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím o tom
 - d) Máme jinou formu anonymní pomoci
39. Spolupracují Tvoji rodiče (osoby, které Tě vychovávají) se školou
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím
40. Tato spolupráce je
- a) Třídní schůzky
 - b) Hovorové hodiny
 - c) Osobní konzultace
 - d) Telefonické konzultace
 - e) Konzultace elektronickou formou (e-mail)
 - f) Jiná spolupráce
 - g) Nevím

41. Nabízí Tvoje škola mimoškolní aktivity
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím
42. Uveď, jaké mimoškolní aktivity Tvoje škola nabízí
.....
43. Máš možnost se věnovat ve svém okolí volnočasovým aktivitám
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím
44. Jaké organizace, kroužky (zájmové, sportovní, kulturní, výtvarné, atd.) můžeš navštěvovat ve svém okolí
.....
45. Hledáš si tyto kroužky sám, nebo Tě pobízí rodiče a pomáhají s výběrem těchto kroužků
- a) Sám
 - b) Rodiče
 - c) Společně
46. V případě, že Tvůj kamarád, kamarádka, nebo Ty sám budete mít potíže se šikanou, s týráním, s kouřením, s alkoholem, s drogami, s hraním automatů, s domácím násilím, se zneužíváním, atd., víš, na koho se můžeš obrátit mimo školu o radu, o pomoc
- a) Ano uveď, na koho ...
 - b) Ne
47. Znáš nějakou bezplatnou telefonní linku, kterou můžeš využít při řešení problémů zmíněných v předešlé otázce
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Neznám
 - d) Neznám, ale vím, kde kontakty můžu najít
48. Víš, co znamená termín trestní odpovědnost
- a) Ano stručně popiš
.....
 - b) Ne
 - c) Tuším
49. Víš, co znamená termín trestný čin, trestná činnost

a) Ano stručně popiš

.....

b) Ne

c) Tuším

50. Víš, od kolika let je člověk trestně odpovědný

a) Ano uveď ...

b) Ne

c) Tuším

51. Pokud vůči Tobě někdo spáchá trestný čin, víš, na co máš právo a jaké máš povinnosti

a) Právo

ano stručně popiš

.....

ne

tuším

b) Povinnost

ano stručně popiš

.....

ne

tuším

52. Pokud Ty sám se dopustíš trestného činu, víš, na co máš právo a jaké máš povinnosti

a) Právo

ano stručně popiš

.....

ne

tuším

b) Povinnost

ano stručně popiš

.....

ne

tuším

53. Myslíš si, že můžeš hledat pomoc či radu se šikanou, s týráním, s kouřením, s alkoholem, s drogami, s hraním automatů, s domácím násilím, se zneužíváním, atd. na Úřadu městské části, či Obecním úřadě.
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím
54. Myslíš si, že můžeš použít linku tísňového volání v případě problémů se šikanou, s týráním, s kouřením, s alkoholem, s drogami, s hraním automatů, s domácím násilím, se zneužíváním, atd.
- a) Tísňová linka Městské policie
 - b) Tísňová linka Policie České republiky
 - c) Nemůžu použít ani jednu tísňovou linku
55. Znáš čísla tísňových linek
- a) Ano uveď, které znáš
.....
 - b) Ne
56. Využil/a jsi někdy tísňové linky, bezplatné linky
- a) Ano
 - b) Ne
57. Znáš jiné organizace, na které se můžeš obrátit o pomoc či radu při řešení problémů se šikanou, s týráním, s kouřením, s alkoholem, s drogami, s hraním automatů, s domácím násilím, se zneužíváním, atd.
- a) Ano uveď, které znáš
.....
 - b) Ne
 - c) Neznám, ale vím, kde můžu najít organizace a kontakty

Děkuji Ti za čas potřebný k vyplnění tohoto dotazníku, Tvé odpovědi mi budou pro mé studium přínosem a budou použity jen ke studijním účelům.

Připomínám, dotazník je anonymní, nikde se nepodepisuj.